

Beatrix Potter; spisateljica ispred svoga vremena

Kocijan, Petra

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Rijeci, Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:189:991355>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-18**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Teacher Education - FTERI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Petra Kocijan
Beatrix Potter; spisateljica ispred svoga vremena
DIPLOMSKI RAD

Rijeka, 2019.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI
Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni učiteljski studij

Beatrix Potter; spisateljica ispred svoga vremena
DIPLOMSKI RAD

Predmet: Dječja književnost na engleskom jeziku

Mentorica: dr. sc. Ester Vidović, v. pred.

Studentica: Petra Kocijan

Matični broj: 0299008821

Rijeka, lipanj, 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

„Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam diplomski rad izradila samostalno, uz preporuke i savjetovanje s mentorom. U izradi rada pridržavala sam se Uputa za izradu diplomskog rada i poštivala odredbe Etičkog kodeksa za studente/studentice Sveučilišta u Rijeci o akademskom poštenju.“

Kocijan Petra

Hvala obitelji i prijateljima koji su ostali uz mene!

SAŽETAK

Ovaj rad se bazira na stvaralaštvu književnice i začetnice moderne slikovnice Beatrix Potter i nekima od njezinih književnih radova. Ukupno je napisala 23 knjige za djecu, a osim toga sudjelovala je u unaprijeđivanju mikologije. Jedna je od važnijih konzervatorica prirodne ljepote Engleske.

U ovom radu traži se njezino mjesto u povijesti dječje književnosti i načine na koji ju je unaprijedila. Rad se sastoji od nekoliko cjelina. Prvo poglavlje odnosi se na njezin život, a dalje se objašnjava dječja književnost, važnost slikovnice, životinjske priče i kratka povijest dječje književnosti. Navode se karakteristike viktorijanskog doba u kojem je Beatrix Potter živjela i objašnjava didaktički stil pisanja i pisanja u „dual address“. Analizira se sedam od ukupno 23 slikovnice i navode književnici i umjetnici koji su utjecali na Beatrix Potter. Objašnjava se sličnost stvaralaštva s književnikom Markom Twainom, Beatrixin značaj, nasljeđe i filmovima u kojima su njezine priče adaptirane.

Ključne riječi: Beatrix Potter, dječja književnost, slikovnica, viktorijansko doba

SUMMARY

This thesis is based on the work of the writer and pioneer of modern picture book Beatrix Potter and some of her literary works. In total she wrote 23 books for children, and in addition she participated in improving mycology. She is one of the most important conservationists of natural beauty in England.

In this thesis we are searching for her place in children's literature history and ways that she improved it. The thesis consists of several units. The first chapter is based on her life, and later explains what is children's literature, the importance of picture book, animal stories and brief history of children's literature. The characteristics of Victorian age in which Beatrix Potter lived are mentioned and an explanation of the didactic style of writing and dual address is given. There is analysis of seven of 23 picture books, while writers and artists who had influence on Beatrix Potter are named and briefly discussed. Potter's work similarity with writer Mark Twain, her importance for children's literature, legacy and movies which have adapted her stories are presented at the end.

Key words: Beatrix Potter, children literature, picture book, Victorian age

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. BEATRIX POTTER – BIOGRAFIJA	2
3. DJEČJA KNJIŽEVNOST	9
4. VAŽNOST SLIKOVNICE	11
5. ŽIVOTINJSKE PRIČE	13
5.1. Antropomorfizacija	14
6. KRATAK PREGLED DJEČJE KNJIŽEVNOSTI DO 20. STOLJEĆA	16
7. VIKTORIJANSKO DOBA	19
7.1. Viktorijansko radništvo	19
7.2. Viktorijanska obitelj.....	19
7.3. Dječja književnost.....	20
8. DUAL ADDRESS.....	22
9. DIDAKTICIZAM.....	24
10. THE TALE OF PETER RABBIT, 1902.	27
11. THE TAILOR OF GLOUCESTER, 1903.....	30
12. THE TALE OF JEMIMA PUDDLE-DUCK, 1908.....	33
13. THE TALE OF BENJAMIN BUNNY, 1904.....	35
14. THE TALE OF SQUIRELL NUTKIN, 1903.....	37
15. THE STORY OF A FIERCE BAD RABBIT, 1906.....	39
16. THE TALE OF MR. TOD, 1912.....	41
17. LITERARNO STVARALAŠTVO – UTJECAJ.....	43
17.1. Braća Grimm	43
17.2. Lewis Carroll	44
17.3. Edward Lear	45
17.4. Rudyard Kipling	46
18. SLIČNOST S MARKOM TWAINOM.....	47
19. LIKOVNO STVARALAŠTVO – UTJECAJ	50

20.	UTJECAJ I ZNAČAJ BEATRIX POTTER.....	53
21.	NASLJEĐE.....	56
22.	FILMOVI.....	58
23.	ZAKLJUČAK.....	61
24.	LITERATURA	64
25.	PRILOZI	69

1. UVOD

Temu *Beatrix Potter; spisateljica ispred svoga vremena* odabrala sam iz razloga što sam se s imenom Beatrix Potter prvi put susrela na kolegiju Dječja književnost na engleskom jeziku. Tada mi se jako svidjelo njezino djelo *The Tale of Peter Rabbit (1902)* kao i ostala djela koja smo analizirali.

Željela sam znati više o ženi koja je oslikala tako prekrasne ilustracije koje gotovo da pričaju drugačiju priču od teksta. U ilustracije je unesena emotivnost i bez njih tekst ne bi imao toliki utjecaj na čitatelje.

S obzirom na to da je slikovnica prva knjiga u djetetovu životu prema Nastavnom planu i programu (2006) slikovnica se obrađuje u razrednoj nastavi na predmetu Hrvatskog jezika i Likovne kulture. U Republici Hrvatskoj ne pridaje se velika pozornost važnosti slikovnica i utjecaju koji imaju na djecu, stoga i nije čudno što se ime Beatrix Potter vrlo rijetko čuje.

Njezine slikovnice svakako su prikladna djela za djecu niže dobi i iz njih se mogu naučiti nove stvari.

Ovim diplomskim radom promovira se ime Beatrix Potter i likovi poput Petera Rabbita, Benjamina Bunnya, Squirell Nutkina te mnogi drugi likovi koji čitatelja uvlače u svoje nestašne pustolovine.

2. BEATRIX POTTER – BIOGRAFIJA

Beatrix Potter, punim imenom Helen Beatrix Potter, rođena je 28. lipnja 1866. u Kensingtonu u Londonu kao prva kći Ruperta i Helen. Obitelj Potter živjela je u velikoj kući s poslugom. Roditelji, Rupert i Helen Potter, zaradili su novac baveći se trgovinom pamuka, ali su se toga odrekli kako bi živjeli u Londonu i prilagodili se tadašnjem viktorijanskom društvu. Iako je Rupert Potter po struci bio odvjetnik, većinu vremena posvećivao je umjetnosti i fotografiranju (Escalera, 2013).

Otac Rupert započeo je s fotografiranjem u 1860. godini kada je to bila još nova umjetnost. Često je surađivao s Johnom Everettom Millaisom koji je i pomagao Beatrix u njezinu likovnom izražaju. Rupert je svoju ljubav prema Beatrix pokazivao u fotografijama na kojima ju je ovjekovječio.¹

Beatrix nije išla u školu, već su je podučavale guvernante kod kuće. Beatrixini roditelji su bili strogi i odgajali su Beatrix pod čvrstom disciplinom i nadzorom. Beatrix je imala posebno težak odnos sa svojom majkom. Majka Helen nije željela da Beatrix postigne uspjeh u životu, već da bude samo majka i domaćica. Jedino što je Beatrix spasilo od takvog života bile su njezina inteligencija, ljubav prema prirodi i mašta (Escalera, 2013).

Njezina majka Helen bila je odlična u vezenju i oslikavanju vodenim bojama. Uživala je u aktivnom društvenom životu s grupom književnika, umjetnika i političara. Beatrixin djed, Edmund Potter, bio je predsjednik i jedan od osnivača ustanove Manchester School of Design koja djeluje i danas.¹

Beatrix se nije družila sa svojim vršnjacima te se o njezinu životu od 1881. do 1897. zna iz njezinih dnevnika koje je pisala tajnim jezikom koji je sama osmislila. Dnevničke je vodila do svoje tridesete godine (Escalera, 2013).

¹ Victoria and Albert Museum (2015). *Biography of Beatrix Potter*. Pretraživanje informacija na internetu, 07. 03. 2019. <http://www.vam.ac.uk/content/articles/b/biography-beatrix-potter/>

Njezin tajni jezik, kojim je pisala dnevnike, otkriven je i dnevnicima su bili objavljeni 1966. godine u djelu *The Journal of Beatrix Potter*. Osim svakodnevnih misli koje je Beatrix zapisivala, u dnevnicima su i brojne ilustracije životinja i biljaka koje je Beatrix proučavala.

Kao dijete viktorijanskog doba, Beatrix je odrasla čitajući knjige autora poput Edwarda Leara, Kate Greenaway i Randolpha Caldecotta od kojih su neki bili i inspiracija za njezina djela. Kada je imala samo četiri godine, ilustrirala je nastavak na Learovu priču *The Owl and the Pussycat (1871)* te je već tada razvijala svoj način pričanja priče.

Najviše se družila sa svojim šest godina mlađim bratom Bertramom, s kojim je dijelila ljubav prema prirodi. Iako su roditelji bili izuzetno strogi, dopustili su svojoj djeci da drže razne životinje i insekte u obiteljskom domu u Londonu. Tako je njihov obiteljski dom bio dom i životinjama poput puževa, žaba, ježeva, hrčaka, miševa, zmija i zečeva. Beatrix je osobito voljela zečeve koje je nazvala Benjamin H. Bouncer i Peter Rabbit, a koji su kasnije ovjekovječeni u njezinim pričama. Iako su životinje bile njihovi kućni ljubimci, Beatrix i Bertram pažljivo su ih promatrali, zapisivali njihove navike i pokušavali ih nacrtati što bolje.

Obitelj Potter svakog je ljeta iznajmljivala kuću u Škotskoj, no kada je Beatrix imala šesnaest godina, njihovo uobičajeno odredište nije bilo slobodno tako da su iznajmili kuću u Lake Districtu. Beatrix se ondje toliko svidjelo da se sprijateljila s tamošnjim namjesnikom Canonom Rawnsleyjem, jednim od začetnika udruge National Trust (Escalera, 2013).

Kao prirodno nadarena umjetnica često je crtala životinje o kojima se brinula u Lake Districtu. Čestom praksom crtanja Beatrix je popravljala svoju vještinu te je, uz nekoliko sati umjetničkog crtanja, savladala i tehnički dio crtanja.²

² Milliman, P. i Schindewolf, A. (2012). The Morgan explores the life and work of legendary author Beatrix Potter through her rarely exhibited picture letters. *The Morgan Library Museum Press*. Pretraživanje

Osim životinja, često je crtala različito cvijeće i gljive te se sve višeanimala za povijest prirode. Željela je upisati studij u Kraljevskim botaničkim vrtovima u Kewu, ali zbog toga što je bila žena, nije uspjela. Međutim, to ju nije spriječilo te je razvila vještinu za uzgoj gljivičnih spora. Tijekom godina vlastitim istraživanjima uvelike je doprinijela studiju o gljivama – mikologiji. Iako je u znanosti izgubila, dala je veliki doprinos dječjoj literaturi (Escalera, 2013).

Nadahnuta posjetima Prirodoslovnom muzeju i Muzeju Alberta i Viktorije u Londonu te očevim ohrabrenjem, Beatrix je razvila vještinu slikanja suhim kistom služeći se akvarelima. Oslikavala je razne stvari, od kaputa do životinja. Kada je imala devetnaest godina, njezin umjetnički, ali i osobni napredak usporila je reumatska groznica protiv koje se borila dvije godine.³

Kada je bila u ranim dvadesetim godinama, roditelji su je htjeli što prije udati. Beatrix je odbila svakog prosca i odlučila biti sama, što je za ono doba bilo izuzetno neobično. Nije željela ostati kod kuće i brinuti se o djeci, već biti samostalna žena (Escalera, 2013).

Često je koristila svoje miševe i zečeve za modele svojih ilustracija. Kada je imala dvadeset četiri godine, profesionalno se bavila izradom čestitki i koristila zeca Benjamina kao modela. Među najranijim, ali i jednim od najboljih radova nalaze se božićne čestitke s crtežima zečeva. Božićna tema bila joj je inspiracija za *The Rabbits' Christmas Party* (1892) gdje se služila akvarelima. Iako je djelo bilo namijenjeno za javnost, Beatrix ga je ipak poklonila svojim prijateljima i rodbini.

informacija na internetu. 17. 03. 2019.
<https://www.themorgan.org/sites/default/files/pdf/press/BeatrixPotterPressRelease.pdf>

³ Milliman, P. i Schindewolf, A. (2012). The Morgan explores the life and work of legendary author Beatrix Potter through her rarely exhibited picture letters. *The Morgan Library Museum Press*. Pretraživanje informacija na internetu. 17. 03. 2019.
<https://www.themorgan.org/sites/default/files/pdf/press/BeatrixPotterPressRelease.pdf>

Annie Carter, Beatrixina zadnja guvernanta, bila joj je dobra prijateljica. Kada se Annie udala za Edwina Moorea, Beatrix bi ju često posjećivala i pisala pisma njihovoj djeci, Noelu i Ericu. Beatrix je u tim pismima kratko ispričala priču i popunila ju ilustracijama. Priče su bile jednostavne i djeci razumljive, a ilustracije su služile kako bi priča djecu još više zainteresirala.

1893. godine Beatrix je poslala pismo Noelu u kojem je ispričala priču o četirima zečevima nazvanim Flopsy, Mopsy, Cotton-Tail i Peter. To je bio samo kratak uvod u njezinu najpoznatiju knjigu, ali i jednu od najpoznatijih dječjih knjiga svih vremena, *The Tale of Peter Rabbit* (1902). Tijekom 1900-ih, Beatrix je i dalje slala pisma dječacima, a na nagovor njihove majke Annie Moore, Beatrix je počela razmišljati o publikaciji svojih priča i ilustracija. Posudila je pisma od dječaka i započela s radom na Peteru Rabbitu.⁴

Najmanje šest izdavačkih kuća odbilo je rukopis Petera Rabbita. Beatrix je željela malenu i jeftinu knjigu koju si svi mogu priuštiti. Kako se nije mogla dogovoriti s izdavačkim kućama, Beatrix je 1901. posudila novac i sama tiskala knjigu *The Tale of Peter Rabbit* u 250 kopija. Kopije su se vrlo brzo prodale, a jednu kopiju kupio je Frederick Warne iz izdavačke kuće Frederick Warne&Company.⁵

Izdavačka kuća dala je priliku Normanu Warneu, najmlađem sinu, da bude urednik knjige *The Tale of Peter Rabbit* (1902). Beatrix i Norman zajedno su surađivali kako bi knjiga bila što uspješnija, iako nitko nije gajio veliku nadu. Beatrix je željela da knjiga bude male veličine tako da je svako dijete može držati bez problema, a Norman je inzistirao da

⁴ Milliman, P. i Schindewolf, A. (2012). The Morgan explores the life and work of legendary author Beatrix Potter through her rarely exhibited picture letters. *The Morgan Library Museum Press*. Pretraživanje informacija na internetu. 17. 03. 2019. <https://www.themorgan.org/sites/default/files/pdf/press/BeatrixPotterPressRelease.pdf>

⁵ The World of Beatrix Potter (2018). *Learning Resource Pack*. Frederick, W. i Co. Pretraživanje informacija na internetu. 17. 03. 2019. <https://www.hop-skip-jump.com/wp-content/uploads/2016-EYFS-Learning-Resource-Pack.pdf>

ilustracije budu u boji. Krajem 1902. otisnuli su 28 000 knjiga. Tako je Beatrix stupila u dugotrajan poslovni kontakt s obitelji Warne, ali i u romantičnu vezu s Normanom koja je krajem 1906. potvrđena zarukama (Escalera, 2013).

Na dan svojih zaruka poklonila je Normanu prekrasnu ilustraciju *Cinderella's Coach with Rabbits* (prilog 1). Beatrixini roditelji nisu odobravali udaju njihove kćeri za trgovca te su nagovorili Beatrix, kako bi promijenila mišljenje, da se ne viđa s Normanom tijekom šest mjeseci i zaruke ne objavi javno. Beatrix se nadala da će se maknuti od autoritativnih roditelja i započeti vlastiti život, ali nažalost, Warne je umro od leukemije nedugo nakon njihovih zaruka.⁶

Iste godine kada je njezin zaručnik Norman umro, kupila je posjed Hill Top farmu. Unatoč tomu što je bila vlasnica vlastite zemlje još uvijek se nije mogla riješiti roditelja i njihove discipline. Tijekom desetljeća borbe, uspjela se složiti s roditeljima da tijekom ljeta iznajme farmu blizu Hill Topa kako bi mogla pješačiti do vlastite zemlje. Usprkos roditeljskoj strogoći Beatrix je kupovala susjedna imanja i tako spajala zemlje.⁷

1903. godine Beatrix je još jedno pismo pretvorila u priču naziva *The Tale of Squirrel Nutkin*. Ubrzo nakon toga napisala je *The Tale of Benjamin Bunny* (1904), priču koja je nastavak Peteru Rabbitu. Ona sadrži najljepše vrtne ilustracije i tekst bogat humorom. Beatrix je, osim za braću Moore, napisala i priču *The Tailor of Gloucester* (1903) za njihovu sestru. Knjigu je tiskala privatno te ona sadrži njezine najdraže ilustracije i

⁶ Milliman, P. i Schindewolf, A. (2012). The Morgan explores the life and work of legendary author Beatrix Potter through her rarely exhibited picture letters. *The Morgan Library Museum Press*. Pretraživanje informacija na internetu. 17.0 3. 2019. <https://www.themorgan.org/sites/default/files/pdf/press/BeatrixPotterPressRelease.pdf>

⁷ Thomson, K. (2007). Beatrix Potter, Conservationist. *American Scientist*. Volumen 95. Pretraživanje informacija na internetu. 20. 03. 2019. https://www.americanscientist.org/sites/americanscientist.org/files/2007327142910_866.pdf

nekoliko uspavanki za djecu. Iako *The Tailor of Gloucester* (1903) nikad nije doživio veliku slavu, Beatrix kaže da je to njezino najbolje djelo.

Osim književnim i ilustrativnim djelima, Beatrix se bavila i proizvodnjom igračaka i igara. Bilo joj je izuzetno važno da proizvodi budu što bliže originalnom izgledu. Njemački proizvođači proizvodili su lutke Petera Rabbita i prodavali ih u Engleskoj po sniženim cijenama. Beatrix se borila protiv njih i ismijala ih u dvjema pričama: *The Tale of Two Bad Mice* (1904) i *The Tale of Ginger and Pickles* (1909). Lutka Jemime Puddle-Duck rađena je pod njezinim nadzorom, a dostupna je i dandanas iako ne izgleda kao original.⁸

Beatrix je početkom 1903. patentirala lutku Petera Rabbita i tako si osigurala dodatno bogatstvo (Escalera, 2013).

1906. godine kao odgovor na komentar šestogodišnjeg djeteta da Peter Rabbit nije loš u srcu i da želi zločestog zeca, Beatrix je napisala *The Story of a Fierce Bad Rabbit* (1906). Priča je napisana u harmonika stilu tako da su čitatelji mogli pratiti nekoliko epizoda priče odjednom, ali taj pothvat nije uspio jer je čitateljima bilo preteško za shvatiti.⁸

Kada joj je 1914. godine umro otac, preselila je majku u Lake District i konačno mogla otići u vlastitu kuću. S četrdeset sedam godina udala se za odvjetnika Williama Heelisa koji joj je pomagao oko kupovine imanja. Dijelili su ljubav prema zaštiti prirode. Iako su bili u braku bez djece, Beatrix je uvelike doprinijela odgoju Williamovih nećaka i nećakinja. U navedenom periodu života mnogo je pažnje posvetila svojoj farmi i obitelji te nije pisala ni crtala. Osvajala je nagrade na poljoprivrednim sajmovima, preuzela neke lokalne poslove, odupirala se industrijalizaciji. Naročito se zanimala za područje rasploda ovaca te je postala jedna od glavnih uzgajivačica Hedwick ovaca (Escalera, 2013).

⁸ Milliman, P. i Schindewolf, A. (2012). The Morgan explores the life and work of legendary author Beatrix Potter through her rarely exhibited picture letters. *The Morgan Library Museum Press*. Pretraživanje informacija na internetu. 17. 03. 2019.
<https://www.themorgan.org/sites/default/files/pdf/press/BeatrixPotterPressRelease.pdf>

Do kraja života napisala je trideset tri ilustrirane knjige i posjedovala preko 4000 jutara zemlje, koju je nakon smrti ostavila Nadležnom tijelu za zaštićene lokacije, instituciji koju je njezin otac pomogao osnovati. Posjed koji je darovala danas je jedan od najljepših krajolika u Engleskoj (prilog 2). Ironično je da je taj krajolik sada jedan od najpoznatijih zahvaljujući upravo Beatrix i njezinu literarnom stvaralaštvu. Tom posjedu, za čije se očuvanje toliko borila, sada prijeti uništenje zbog velikog broja turista.

Beatrix je uvijek vjerovala da su njezina djela bila uspješna jer ih je stvarala za određenu djecu. Napisala je i druge klasike poput *The Tale of Mr. Jeremy Fisher* (1906), *The Tale of Tom Kitten* (1907), *The Tale of Samuel Whiskers* (1908) *The Tale of Mrs. Tittlemouse* (1910), i *The Tale of Little Pig Robinson* (1930).⁹

U sljedećem tekstu pobliže ću objasniti pojam dječje književnosti.

⁹ Thomson, K. (2007). Beatrix Potter, Conservationist. *American Scientist*. Volumen 95. Pretraživanje informacija na Internetu. 20.03.2019. https://www.americanscientist.org/sites/americanscientist.org/files/2007327142910_866.pdf

3. DJEČJA KNJIŽEVNOST

Dječja književnost može se opisati kao poseban oblik književnosti u kojem su djela prilagođena dječjoj dobi po tematici i formi. Postoje dva oblika dječje književnosti, kada su autori svjesno pisali djela za djecu i kada su djela s vremenom postala prikladna za dječju dob. Postoji nekoliko načina gledanja na dječju književnost. Jedan od načina je da se u dječju književnost ubrajaju djela koja govore o djetinjstvu. Drugi je način da su djela jednostavna pa tako djeci i razumljiva i lagana za čitanje. Treći način, koji je u potpunosti pogrešan, je da je dječja književnost zapravo dječja lektira. Zapravo, dječja lektira sadržava djela i izvan područja umjetničke književnosti (Crnković, 1990).

Dječje knjige razlikuju se od knjiga za odrasle. Pisane su za drugačiju publiku s različitim potrebama i načinima čitanja. Dječji doživljaji tekstova često su nepoznati, ali većina sumnja da su bogati i složeni jer se radi o dječjem čitateljstvu. Dječja književnost ima dugu povijest diljem svijeta, a kroz tu povijest skupljala je elemente narodne književnosti, bajke i usmene tradicije (Hunt, 2002).

U osnovne vrste dječje književnosti pripadaju vrste: dječja poezija, priča ili bajka, roman ili pripovijetka o djeci te basne. U ostale vrste pripadaju: avanturistički roman, povijesni roman, putopis, znanstveno-popularna literatura te roman i pripovijetka o životinjama ili djela s temom prirode. U podjeli vrsta dječje književnosti nema slikovnice. Slikovnica je popularan medij u okviru dječje književnosti i prva je knjiga s kojom djeca dolaze u kontakt. Sastoji se od teksta i slika koji moraju biti međusobno usklađeni kako bi imali snažan utjecaj na dijete (Crnković, 1990).

Beatrix je pisala prvenstveno antropomorfizirane životinjske priče, a služila se formatom slikovnice kao medijem za prenošenje tih prekrasnih priča.

Prije Beatrix, ilustracije u slikovnici služile su kao dekoracija. Beatrix se prva služila tekstom i ilustracijama kako bi napisala priču. Ona je začetnica moderne slikovnice, a *The Tale of Peter Rabbit* (1902) prvi primjer (Tunnell i Jacobs, 2013).

Ono što je slikovnice učinilo toliko uspješnima je to što je Beatrix pisala za stvarnu djecu. Osvrnula se na predmete koje susrećemo u svakodnevnicu, a ono što je najvažnije, nije pisala u komercijalne svrhe.

Njezina prva slikovnica *The Tale of Peter Rabbit* izdana je 1901. godine kada je kraljica Viktorija umrla. Unatoč smrti kraljice Viktorije i završetku viktorijanskog doba, literarno se stvaralaštvo i dalje smatra pripadnikom tog doba na prijelazu stoljeća (Moja, 2017).

Slikovnica može imati jak utjecaj na čitatelja ako je spoj ilustracija i teksta jedinstven, a važnost same slikovnice kao knjige objašnjava se u daljnjem tekstu.

4. VAŽNOST SLIKOVNICE

Slikovnica je prvo likovno-literarno djelo koje dijete susreće i doživljava svim osjetilima (Verdonik, 2015:3).

To je prvo književno djelo u životu djece. Njime se stvara podloga za savladavanje vještina govora, čitanja i pisanja. Slikovnice imaju zabavnu, govorno-jezičnu, iskustvenu, estetsku i informacijsko-odgojnu funkciju, a imaju važnu ulogu za kognitivni, emocionalni i socijalni razvoj djeteta. Kako bi se to ostvarilo, važno je odabrati kvalitetnu slikovnicu koja je primjerena dobi i interesima djeteta. Tu glavnu ulogu ima dijete, potom roditelji, a u konačnici i odgojitelji i učitelji.

Slikovnice su zapravo cjeline umjetničkih tekstova i ilustracija koje trebaju potaknuti djetetov razvoj (Hadaš, 2016).

Čitanjem slikovnice djetetu uvodi ga se u pustolovinu u kojoj se susreće s različitim likovima i avanturama. Djetetu se razvijaju koncentracija i usredotočenost (Civardi, Dunbar, Petty i Somerville, 2015).

Djeca se upoznaju s važnim komponentama pisanog jezika. Slušanjem riječi prirodno počinju uspoređivati riječi koje čuju i koje vide u slikovnici. Tako im se omogućava da zavole knjigu i čitanje te da shvate vezu između slova i glasa. Bogati im se vokabular, uči ih se pravilima pismenosti, proširuje se razumijevanje jezika i razvijaju vještine početnog čitanja i pisanja (Moomaw i Hieronymus, 2008).

Važnost slikovnice ipak nije samo u učenju i razvitku vještina, već je potrebno da dijete zavoli čitanje i knjige. Na taj način, dijete će od slušača postati čitač. Samostalno će čitati, učiti i podizati samopouzdanje (Hadaš, 2016).

Začetnica moderne slikovnice upravo je Beatrix Potter sa svojim prvim djelom *The Tale of Peter Rabbit* (1902). Ona je spojila prekrasne ilustracije i tekst u savršenu cjelinu u kojoj su djeca uživala kada su im roditelji čitali. Njezin cilj nije bio da djeca uče iz njezinih

djela, već da se zabave i upuste u pustolovinu koju su proživljavali njezini životinjski likovi.

Beatrix je uspjela postići sve funkcije i uloge koju svaka slikovnica treba imati, a u to vrijeme to je rijetko komu pošlo za rukom.

Beatrix se služila slikovnicom kao medijem za prenošenje svojih priča, ali Beatrix je prvenstveno pisala životinjske priče s antropomorfizacijom. U daljnjem tekstu objašnjava se što je to životinjska priča i koje vrste postoje.

5. ŽIVOTINJSKE PRIČE

„Animal stories“ ili životinjske priče dijele se na dvije glavne kategorije; životinjsku fantaziju i realističnu priču. U životinjskoj fantaziji, životinje su u velikoj mjeri antropomorfizirane te žive kao ljudi. Nasuprot tomu, u realističnoj životinjskoj priči, životinje zadržavaju svoju životinjsku stranu te žive u divljini ili kao kućni ljubimci.

U životinjskim fantazijama, autori koriste antropomorfizaciju kao glavni stil stvaranja životinjskih likova. Životinje nose ljudsku odjeću, rade ljudske poslove, hodaju uspravno na dvjema noge poput ljudi i međusobno razgovaraju. Takvim načinom pisanja, mnogi autori stvaraju jedinstvene likove koji ne mogu postojati u stvarnom svijetu, ali se odlično uklapaju u njihove fantastične priče.¹⁰

Milan Crnković u knjizi *Dječja književnost* (1990:174-186) navodi četiri pristupa pisaca prikazivanju životinjskog svijeta u književnosti. Prvi je antropomorfno prikazivanje životinja gdje antropomorfnosti nije svrha podcrtati zbiljske osobine životinja, već ima druge ciljeve. Tim pristupom koristi se Beatrix Potter.

U Beatrixinim pričama za malu djecu, glavni životinjski likovi nose ljudsku odjeću i ponašaju se kao ljudi. Svi likovi imaju smiješna imena kako bi djeci bili simpatični, ali prema Crnkoviću (1990) u njezinim djelima nema doživljaja prirode.

Drugi je pristup dodavanje nekih ljudskih osobina životinjama poput govora. Dodatne ljudske osobine služe kako bi se brže i jednostavnije informiralo o osjećajima i djelima životinja.

Treće je realistično prikazivanje životinja na temelju zapažanja i promatranja.

¹⁰ Children's Literature Review (2019). Animal Stories. *Encyclopedia.com*. Pretraživanje informacija na internetu. 27. 03. 2019. <https://www.encyclopedia.com/children/academic-and-educational-journals/animal-stories>

Posljednji pristup kombinacija je umjetničkog i znanstvenog prikazivanja životinjskog svijeta, gdje su znanstveni podatci prilagođeni doživljaju prirode.

Osim prvog pristupa, takva djela doprinose boljem poznavanju prirode.

5.1. Antropomorfizacija

Antropomorfno prikazivanje životinja može se podijeliti na više smjerova. Životinje mogu biti obučene u ljudsku odjeću, ponašati se kao ljudi, živjeti u ljudskim nastambama ili biti sporedni likovi u standardnim pričama s manjom antropomorfizacijom. Također, mogu se pojaviti u različitim inačicama u fantastičnoj priči (Crnković, 1990., Verdonik i Resman, 2008).

Svi oblici antropomorfizacije ne razvijaju se u jednakim uvjetima, kao što nemaju jednake socijalne ili praktične norme. Baza antropomorfizacije, od koje većina književnika kreće, jest empatija. Glavni su ciljevi empatične antropomorfizacije zaštita individualaca i briga o njima. Ona može imati i negativan utjecaj na čitateljstvo, a to se događa kada čitatelji zbog empatije imaju potrebu uništiti takozvanog predatora. Tako se u priči *The Story of a Fierce Bad Rabbit* (1906) čitateljstvo se može okomiti na lovca i pokušati spriječiti lov na životinje, iako je on ponekad prijeko potreban. Pri korištenju empatije književnici moraju paziti na mjeru kako ne bi došlo do negativnog utjecaja na društvo, dok, s druge strane, empatije mora biti dovoljno da izazove osjećaje kod čitatelja.

Sljedeća je značajka antropomorfizacije karizmatičnost, osobina koju vođe trebaju imati kako bi ih društvo slijedilo. Posljednja je značajka „egomorphism“ što je blisko antropomorfizaciji. Razlika je u tome što se u postupku antropomorfizacija ljudske osobine metaforom pridaju životinjama, stvarima i biljkama, a „egomorphism“ pretpostavlja da one imaju zajedničke osobine s ljudima. Tako u antropomorfizaciji pauk može govoriti o svojim osjećajima, a „egomorphism“ pretpostavlja da ih pauk ima, iako

ništa ne kaže. Tim temeljnim značajkama antropomorfizacije služila se i Beatrix Potter u stvaranju svojih životinjskih likova. „Egomorphism“ je naročito koristila u svojim ilustracijama kada se na licu likova mogu prepoznati emocije, iako oni u tekstu ništa ne kažu.

Prilikom uporabe antropomorfizacije važno je imati na umu da davanje ljudskih osobina životinjama, biljkama ili neživim stvarima predstavlja njihovo pripadanje društvu. Čitatelji očekuju da nakon antropomorfizacije životinje sudjeluju u svakodnevnim ljudskim odnosima, ali to ne mora nužno biti tako. Važno je poznavati mjeru i držati se te mjere, a Beatrix Potter svakako je imala pravu mjeru u svojim djelima. Imala je empatiju, karizmatičnost i „egomorphism“, a rijetko koji književnik uspije usavršiti sve tri značajke (Bernstein, Douglas, Smith i Verissimo, 2013).

U sljedećem tekstu slijedi kratak pregled dječje književnosti. Mnoge je od navedenih književnika i njihovih djela Beatrix čitala, a neki od njih snažno su utjecali na njezino literarno i likovno stvaralaštvo.

6. KRATAK PREGLED DJEČJE KNJIŽEVNOSTI DO 20. STOLJEĆA

John Newbery prvi je britanski autor koji je dječju književnost učinio profitabilnom. A *Little Pretty Pocket-Book* (1744) prvo je komercijalno djelo u Engleskoj.

Češki teolog Johann Comenius prepoznao je da djeca lakše uče spajajući verbalnost i vizualnost. U Mađarskoj je objavio *Orbissensualium pictus* (1658), a kasnije je to djelo prevedeno na engleski i objavljeno pod nazivom *Visible World* (1659). Preveo ga je Robert Hoole. Posebnu integraciju ilustracija i teksta napravio je Jan Amos Komenski u slikovnici *Orbis sensualium pictus* (1658) i to predstavlja značajan preokret u dječjoj književnosti.

Benjamin Harris napravio je slikovnicu *New England Primer* (1689) i spojio učenje abecede s kršćanskom religijom. Neki su autori pisali o ekstremnoj religioznosti koja je većinom bila namijenjena puritanskim obiteljima i djeci. Jedno od takvih primjera jest djelo Jamesa Janewayja *A Token for Children: Being an Exact Account of the Conversion, Holy and Exemplary Lives and Joyful Deaths of Several Young Children* (1672). Nasuprot tomu, Oliver Goldsmith pisao je o ekonomiji i kako pismenost znači uspjeh u životu. Njegova djela posebno su voljeli roditelji srednje klase, a jedno od tih djela je i *The History of Little Goody Two-Shoes* (1765).

Prvi roman u Engleskoj *The Governess, or Little Female Academy* (1749) objavila je Sarah Fielding i popularizirala žanr školskih priča.

Početkom 19. stoljeća bajke i narodne priče bile su zabranjene za djecu srednje klase, a puritanci su ih smatrali vještičjim djelom. To su promijenila braća Jacob i Wilhelm Grimm kada su izdala dva izdanja kolekcije *Kinderund Hausmärchen* (1812. – 1815.). Charles Perrault nastavio je s popularizacijom narodnih priča u djelu *Histoires, ou contes du temps passé, avec des Moralitez* (1697).

I dalje se vodila bitka između autora koji su smatrali da su bajke vulgarne i neprimjerene i između autora koji su djeci željeli prikazati fantaziju i razvijati maštu. Bitka je završila kada je Hans Christian Andersen objavio *Eventyr, fortalte for born* (1848) i tada su bajke prihvaćene u dječju književnost. Kolekcije narodnih priča i bajki dominirale su sve do kraja viktorijanskog perioda. Najpopularnija bajka viktorijanskog doba bila je *Alice's Adventures in Wonderland* (1865) autora Lewisa Carrolla. Njegova su djela oslobođena didaktičizma, religioznih i socijalnih instrukcija. Edward Lear također se odrekao didaktičizma u djelu *Book of Nonsense* (1846).

U viktorijanskom razdoblju dječja se književnost dijelila posebno za djevojčice, a posebno za dječake. U djelima za djevojčice većinom se pisalo o obiteljskom životu, a neki od primjera su roman Louise May Alcott *Little Women* (1868) i roman Kate Douglas Wiggin *Rebecca of Sunnybrook Farm* (1903). Za razliku od djela za djevojčice, koja su usmjerena na to da žena izvršava svoje dužnosti, djela za dječake poticala su dječake da idu u avanture. Neki od slavnih primjera su djela Marka Twaina, *The Adventures of Tom Sawyer* (1876) i nastavak *Adventures of Huckleberry Finn* (1884).

Životinjske priče bile su primjerene za oba spola. U tom stilu pisali su Anna Sewell u djelu *Black Beauty* (1877) i Rudyard Kipling u djelima *The Jungle Book* (1894) i *Second Jungle Book* (1895). Tradiciju su u 20. stoljeću nastavili Beatrix Potter s *The Tale of Peter Rabbit* (1902), Kenneth Grahame s *The Wind in the Willows* (1908) i Elwyn Brooks White sa *Charlotte's Web* (1952).

U drugoj polovici 19. stoljeća sve su se više prodavala djela za malo novca. „Dime novels“ što bi se moglo prevesti kao „jeftina fikcija“, prodavala su se za nižu klasu, dok su se za visoku klasu prodavala djela više kvalitete.

Viktorijanska era smatra se zlatnim dobom za ilustrirane knjige ili slikovnice, a među najpoznatijim autorima izdvajaju se Randolph Caldecott, Kate Greenaway, Walter Crane, Richard Doyle i, svakako, Beatrix Potter.

U 20. stoljeću javlja se raznolikost karaktera i autora, a mnogi autori koji su se prije smatrali odličnim za dječje čitateljstvo, sada su percipirani rasističkim. Takvim djelima pripadaju knjiga Joela Chandlera Harrisa, *Uncle Remus His Songs and His Sayings* (1880), knjiga Hughha Loftinga, *The Story of Dr. Dolittle* (1920) i knjiga Roalda Dahla, *Charlie and the Chocolate Factory* (1964). S prestankom bijele ideologije sve se više multikulturalna i raznolika djela. Osim toga, djela za dječju književnost postaju sve više dobno osviještena. Prva slikovnica koja je napravljena za djecu ispod šest godina jest *The Runaway Bunny* (1941) autorice Margaret Wise Brown.¹¹

Također, sve više slikovnica i knjiga poprima različite oblike kako bi se privukla pažnja djece i njihovih roditelja. Tako se javljaju leporello, pop-up, nepoderive, slikovnica igračka i multimedijaska slikovnica koja uključuje sliku, tekst i zvuk. Kasnije se, s razvitkom tehnologije, javlja elektronička slikovnica koja je danas sve češća. Osim po obliku, slikovnice se razlikuju po strukturi izlaganja, prema sadržaju, vrsti tehnologije i u odnosu na sudjelovanje čitatelja (Martinović i Starčević, 2011).

Beatrix je odrasla čitajući neke od spomenutih autora i njihova djela, a neki su posebno utjecali na njezin razvoj tehnike pisanja i oslikavanja ilustracija. Može se samo pretpostaviti na koliko je tek novonastalih književnika Beatrix utjecala sa svojim prekrasnim slikovnicama i načinom na koji je komunicirala s djecom.

Beatrix pripada književnicima viktorijanskog doba, iako je njezino prvo djelo *The Tale of Peter Rabbit* (1902) izdano godinu dana nakon smrti kraljice Viktorije. Viktorijanski je period povijesno značajan zbog političkih promjena, razvitka industrijalizacije i tehnologije, a socijalni status, radništvo i književnost u tom razdoblju objašnjavaju se u sljedećem tekstu.

¹¹ Children's Literature. American History Through Literature 1870-1920. *Encyclopedia.com*. Pretraživanje informacija na internetu 15. 05. 2019. <https://www.encyclopedia.com/history/culture-magazines/childrens-literature>

7. VIKTORIJANSKO DOBA

7.1. Viktorijansko radništvo

Viktorijansko doba razdoblje je engleske i svjetske povijesti obilježeno vladavinom kraljice Viktorije, najdugovječnije svih engleskih monarha. Najviše prihvaćeno vremensko određenje tog razdoblja poklapa se s godinama vladavine kraljice Viktorije, odnosno od 1837. do 1901. godine.

Društvo se dijelilo na bogate plemiće, zatim srednju klasu koje je bilo najmanje i nižu klasu, odnosno radničku, koje je bilo najviše. Radni uvjeti bili su izuzetno loši, a nerijetko su se događali i smrtni slučajevi uzrokovani raznim opasnostima kojima su radnici svakodnevno bili izloženi. Uobičajeno radno mjesto za žene bilo je na položaju sluškinje. S industrijalizacijom, žene su se mogle zaposliti na lošijim pozicijama u tvornicama, ali su se prema njima loše ponašalo odnosili jer su u sindikatima bili muškarci. Ravnopravnosti tada nije bilo mjesta.

U viktorijanskom dobu, zapošljavala su se i djeca i to najčešće za čišćenje dimnjaka jer su se mogla provući kroz njega.

Bilo je malo školovane djece jer su radila po šesnaest sati kao i odrasli (Luketić, 2014).

7.2. Viktorijanska obitelj

Glavnu riječ u obitelji imao je muškarac, a njegova patrijarhalnost bila je i zakonski potvrđena. Za muškarce toga vremena bilo je prihvatljivo imati ženu i ljubavnicu, dok se kod žena preljub kažnjavao. Viktorijanske obitelji obično su bile velike i imale su po šest ili više članova. Uloge i obveze muškaraca i žena bile su strogo odvojene. Odgoj je bio autoritativan kako bi se djecu naučilo slušanju i poštovanju starijih osoba, a djeca koja su

odlazila u školu bila su podučavana o odgoju, a ne o obrazovanju. Žene su, s ekonomskog i socijalnog stajališta, bile prisiljavane na brak. Kasnije s industrijalizacijom, udane ili neudane žene bile su pod pritiskom zaposlenja. Razvod nije bio ostvariv sve do 1857. godine, ali i tada su si zbog velikih troškova razvod su mogli priuštiti samo imućni ljudi. Niža je klasa često pribjegavala takozvanom samorazvodu (Luketić, 2014).

7.3. Dječja književnost

Postoji teorija da su slavna djela dječje književnosti nastala kao proizvod autora koji su zadržali dijete u sebi i suprotstavili se viktorijanskom odraslom svijetu. Može se pretpostaviti da su djela nastala iz nevinosti autora iz koje se mogu očitati njihovi duboki osjećaji. Autorima takozvanog zlatnog doba dječje književnosti pripadaju Rudyard Kipling, James Barrie, Frances Hodgson Burnett, Beatrix Potter, Kenneth Grahame i Edith Nesbit. Svi osim Nesbith, počeli su pisati djela za djecu na jedinstven način, a nekoliko godina kasnije, Nesbith je prisvojila njihove tehnike stvaralaštva (Stevenson, 2011).

Rudyard Kipling u djelima *How the Rhinoceros lost his skin* (1898) i *Crab That Played With Sea* (1902) dotakao se rasnih tema, civilizacije i prihvatanja društva. James Barrie u djelima o Petru Panu *Sentimental Tommy* (1896), *The Little White Bird* (1902), *Peter Pan in Kensington Gardens* (1906) slavi dijete i čari djetinjstva, ali ne skriva nesentimentalnost i zločestu, pomalo strašnu stranu djece. Frances Hodgson Burnett proslavila se knjigom *Little Lord Fauntleroy* (1886) koju je napisala za djecu, ali su je obožavale i majke. Kenneth Grahame opisao je svoje osjetljivo shvaćanje djetinjstva u djelima *Pagan Papers* (1893), *The Golden Age* (1895) i *Dream Days* (1898). Edith Nesbit u svojim djelima *The Story of the Treasure Seekers* (1899), *The Wouldbegoods* (1901), *The Revolt of the Toys* i *What Comes of Quarreling* (1902) opisivala je dječje svakodnevne situacije, ali s fantastičnim likom ili situacijom (Gavin i Humphries, 2009).

Najpoznatijim djelima viktorijanskog zlatnog doba pripadaju djelo *Jane Eyre* (1847) spisateljice Charlotte Brontë i djela Charlesa Dickensa, *David Copperfield* (1850) i *Great Expectations* (1860). Navedena djela govore o tome kako pojedinac traži svoje mjesto u društvu. To je predstavljalo veliku promjenu u odnosu na ostala djela koja su većinom govorila o novcu uslijed ekonomskih prilika prisutnih u tom razdoblju.¹²

U viktorijanskom dobu, dječja fikcija poput bajki smjela se čitati samo ako je promovirala moralnost. U suprotnom, čitanje takvih djela smatralo se iracionalnim, pa čak i grješnim. Do promjene je došlo zbog tržišta dječje literature. Postojala su dva tržišta: za nižu klasu i za višu klasu. Izdavači su zbog profita odlučili riskirati s fikcijom i to im se itekako isplatilo. Na dobitku su bili izdavači, autori, a svakako su najviše profitirala djeca.

Djevojčice su se rado pridružile dječacima u čitanju takvih djela jer ih nisu podsjećala na to da su dječaci iznad njih u društvu, već da su svi jednaki.

U viktorijanskom razdoblju djeca polako dolaze u centar književnih djela koja su im bila namijenjena, ali ponekad nije bilo jasno komu je djelo namijenjeno, dječjem ili odraslom čitatelju. Zbog toga su se mnogi književnici služili s „dual address“, što se objašnjava u sljedećem tekstu.

¹² Skuola.net (2010). *Victorian Novel*. Pretraživanje informacija na internetu, 02. 05. 2019. <https://www.skuola.net/letteratura-inglese-1800-1900/victorian-novel-2x.html>

8. DUAL ADDRESS

Djela mogu biti pisana za tri vrste čitateljstva: „single“, „dual“ i „double“. „Single“ označava isključivo dječje čitateljstvo. „Dual“ označava čitateljstvo koje uključuje i djecu i odrasle. „Double“ označava poruke za odraslog čitatelja, ali napisane za dječje čitateljstvo (Cheetham, 2013).

Među „single address“ djelima najpoznatija su djela Roalda Dahla, poput *Charlie i tvornica čokolade* (1964), *Čarobni prst* (1966) i *Matilda* (1988). U stilu „double address“ pisali su Tom Hughes u djelu *Tom Brown's School Days* (1857) i njegov brat Frederic Farrar u djelu *Eric, or, Little by Little* (1858).¹³

Granica između „dual“ i „double address“ veoma je tanka i često zbunjujuća.

Odrasli su uvijek uključeni u dječju književnost. Da bi se dječja djela prodala, ona moraju biti privlačna i odraslima. Zbog toga mnogi autori koriste „dual address“, odnosno pišu i za djecu i za odrasle. Slikovnice, više nego bilo koja druga kategorija dječje književnosti, napisane su u stilu „dual address“. Manja djeca najčešće su upoznata s knjigama i čitanjem preko slikovnica. Roditelji svojim prezentiranjem knjige i čitanjem uvode djecu u čari književnosti. Knjige moraju i djeci i odraslima ponuditi nešto u čemu će uživati, ali i iz čega će nešto naučiti. Zbog toga, slikovnice moraju pružiti ideološke, pedagoške, sastavne, ali i estetske užitke (Bullen i Nichols, 2011).

U stilu „dual address“ pisala je i Beatrix. Iako je ona svoja djela namijenila dječjem čitateljstvu, teme njezinih slikovnica najčešće su bile za odrasle. Beatrix je djecu smatrala dovoljno zreloom publikom koja će njezina kompleksna i često zastrašujuća djela bez

¹³ Womack, P. (2019). *A space to shift shape*. London: The Times Literary Supplement. Pretraživanje informacija na internetu, 30. 04. 2019. <https://www.the-tls.co.uk/articles/public/shifting-shape-childrens-literature/>

problema razumjeti. Zbog toga su njezina djela poznata među djecom. Ono što je odrasle privuklo njezinim djelima jest manjak poniznosti i sentimentalnosti. Karakteristike njezinih djela koje se sviđaju i dječjem i odraslom čitateljstvu jesu ironičan ton i oštar duh. Mnogi odrasli kroz njezina djela proživljavaju svoje djetinjstvo. Iako su djela malog formata i puna antropomorfiziranih životinja, obiluju ironičnim tonom i socijalnom komedijom s fantastičnim preokretima u radnji (Kutzer, 2003).

Tijekom zlatnog doba dječje književnosti prvi se puta započelo s izdavati takva djela, a njihova pojava na tržištu, naposljetku je završila s didaktičizmom što se objašnjava u sljedećem tekstu (Stevenson, 2011).

9. DIDAKTICIZAM

Pojam didakticizma potječe od starogrčke riječi *didaktikos*, što znači učenje. Ono je bilo namijenjeno za instrukcije o bilo čemu. U to vrijeme bile su česte didaktičke predstave u kojima su gledatelji uživali u radnji i likovima, ali su i nesvjesno bili poučavani najčešće o moralu.

Didakticizam u književnosti odnosi se na podučavanje i odgoj, a u većini slučajeva podučavalo se o moralu. Osim morala, autori takvih djela davali su pedagoške, socijalne i religijske savjete (Ruys, 2008). Iako je primarni cilj bilo podučavanje, didakticizam je označavao posebnu filozofiju koja promiče upute i informacije zajedno s užitkom i zabavom. Zbog toga su roditelji djeci čitali priče s namjerom da izvuku neku pouku, a djeca su pažljivo slušala radi zabave (Malinovski, 2018).

Dječja se književnost oduvijek koristila kao sredstvo prenošenja pravih vrijednosti mladim čitateljima. Počelo je s basnama i metaforama, a kasnije se pretvorilo u „cautionary tales“, odnosno u priče u kojima se dobra djela nagrađuju, a loša kažnjavaju. Djeca vole osjećaj kada shvate tko se ponaša dobro, a tko loše, iako to ne znači da će se tih moralnih vrijednosti i sama držati (Mills, 2016).

Najranije didaktične knjige pisane su na jednom papiru i sastojale su se od abecede i molitve. Papir je bio zalijepljen na drveni okvir koji se obično dijelio među grupom školaraca. Jan Amon Komenski napisao je *Orbis sensualium pictus* (1658) što se smatra prvom didaktičnom slikovnicom i pretečom dječje književnosti.¹⁴

¹⁴ Children's Literature. American History Through Literature 1870-1920. *Encyclopedia.com*. Pretraživanje informacija na internetu 15. 05. 2019. <https://www.encyclopedia.com/history/culture-magazines/childrens-literature>

U 17. stoljeću knjige pisane isključivo za dječje čitateljstvo bile su didaktične i namijenjene učenju slova ili poboljšanju djetetova moralnog i duhovnog života. John Locke prvi je imao ideju da bi knjige za djecu trebale služiti za užitak, a ne za učenje, a kasnije je John Newberry, potaknut Lockeovom idejom, počeo stvarati upravo takva djela. Kasnije stvarana djela prikazuju tranziciju od čistog didakticizma do užitka čitanja.

Krajem 18. stoljeća književna su djela opet postala didaktična, ali su ovaj puta uzdizala inteligenciju i moralne vrijednosti. Na taj su način pisali sljedeći autori: Thomas Day, Mary Sherwood, Maria Edgeworth, Samuel Goodrich i Martha Finley.¹⁵

U 18. stoljeću Alexander Pope postao je posebno poznat po svojim didaktičkim stihovima u djelima *The Duncian* (1728) i *Essay on Man* (1734). Oko 19. stoljeća didaktizam je, zbog previše instrukcija i kritičnosti, označavao riječ za nešto loše, djela su imala premalo ugone za čitatelje (Alcantara, Cabanilla i Casambre, 2000).

Do toga je došlo zbog razdoblja romanticizma. Djela su počela biti stvarana isključivo za djecu, a obuhvaćala su mješavinu fantazije i stvarnosti. U tom se razdoblju svojim djelima posebno ističu Edward Lear s *Book of Nonsense* (1846) i Lewis Carroll s *Alice's Adventures in Wonderland* (1865) i *Through the Looking Glass* (1872).¹²

Prvi književnik koji se žustro suprotstavio didaktičnom pisanju bio je Edgar Allan Poe. Američki književnik suprotstavio se ne samo didaktizmu koji je preplavio književnost, već i temama o dobroti i jedinstvu. On je odlučio kritizirati takva književna djela i prepustiti se kreativnoj mašti. Njegova djela poput *The Black Cat* (*Crni mačak*, 1843) i *The Imp of the Perverse* (1845) predstavljaju kritike takvih djela. Mnogim književnicima tadašnjeg vremena cilj je bio napisati što bolje didaktično djelo, a Poe se odlučio odmaknuti od pretjerane pozitivnosti, dobrih djela i morala. Nekoliko godina kasnije i

¹⁵ Children's Literature. American History Through Literature 1870-1920. *Encyclopedia.com*. Pretraživanje informacija na internetu 15. 05. 2019. <https://www.encyclopedia.com/history/culture-magazines/childrens-literature>

ostali književnici prestali su pisati u tom stilu, a među njima je bila i književnica Beatrix Potter (Lopez, 2010).

Tijekom djetinjstva Beatrix je voljela čitati simpatične priče o dogodovštinama drugih djevojčica. Takve didaktične priče pisala je starija generacija ženskih književnica u kojima je racionalnost pobjeđivala fantaziju. Kasnije je čitala bajke i u dnevnik zapisala kako ne uživa u didaktičnosti, ali itekako uživa u antropomorfizaciji životinjskih likova (Lear, 2008).

U viktorijanskom dobu bajke pisane za djecu doticale su se i ozbiljnih tema. Tako se postiglo veće zadovoljstvo čitatelja, a bajke su bila manje didaktične. Moralni su se savjeti „čitali između redaka“, a do toga je došlo zbog Learove „nonsense“ poezije i Carrollovih fantazija, koji su imali velik utjecaj na Beatrix (Vidović, 2011).

Danas je dječja književnost drastično promijenjena u odnosu na navedena vremena. Moderni autori stvaraju djela ovisno o svojim kulturalnim i etičkim vrijednostima te se toliko ne obaziru na to je li djelo moralno ili nemoralno.¹⁶

Slijedi kratak opis nekolicine Beatrixinih slavni slikovnica.

¹⁶ Children's Literature. American History Through Literature 1870-1920. *Encyclopedia.com*. Pretraživanje informacija na internetu 15. 05. 2019. <https://www.encyclopedia.com/history/culture-magazines/childrens-literature>

10. THE TALE OF PETER RABBIT, 1902.

Pravi Peter Rabbit bio je belgijski mužjak imena Peter Piper. Beatrix ga je kupila u Uxbridge Roadu. Peter je bio drugi zec kojeg je Beatrix kupila. Prvi je bio Benjamin koji je bio nadahnuće za knjigu *The Tale of Benjamin Bunny* (1904). Benjamin i Peter pravili su društvo Beatrix u njezinu usamljenom djetinjstvu te ju je Peter zabavljao s raznim trikovima koje je mogao izvesti.

Peter Piper bio je debeo zec, veoma zločest, ali dobar s trikovima. Beatrix ga je često proučavala i crtala. 1893. godine napisala je pismo dječaku Noelu Mooreu o Peteru Rabbitu. Željela je oraspoložiti Noela koji se oporavljao od napada grimizne groznice. Tijekom narednih godina, Beatrix je poslala još nekoliko takvih pisama s različitim životinjskim likovima te je, nakon nagovora prijateljice Annie Moore, odlučila izdati knjigu. Posudila je pisma od djece Moore i počela s pričom o Peteru. Željela je nadopuniti priču i poboljšati ilustracije. Nakon što ju je odbilo šest izdavačkih kuća, u partnerstvu sa Strangeways&Sons izdala je 250 kopija u crno-bijeloj boji i malenom formatu za svega jedan šiling i dva penija. Velik uspjeh značio je tiskanje još 200 kopija, a jedna kopija sadržavala je Beatrixinu posvetu Peteru Piperu koji je uginuo u svojoj devetoj godini.

U međuvremenu je Canon Hardwick Rawsley, prijatelj obitelji Potter koji je ujedno i jedan od osnivača National Trusta, nagovorio je izdavačku kuću Frederick Warne&Company da sklopi posao s Beatrix. Njihovi uvjeti bili su da Beatrix malo promijeni priču i da ilustracije budu u boji, na što je ona pristala. U listopadu 1902 prvo izdanje knjige tiskano je u 8000 kopija, u studenome u 12000, a u prosincu u 8220 kopija. Tijekom prve godine suradnje Beatrix i izdavačke kuće izdali su osam izdanja knjige. Beatrix je bila šokirana uspjehom, a nije ni bila svjesna da će to postati jedna od svjetski najprodavanijih knjiga ikad. Do danas je prodano više od četrdeset milijuna primjeraka *The Tale of Peter Rabbit* (1902), odnosno *Priče o Petru Zecimiru* (1902) (Lear, 2008).

Obitelj Rabbit čine majka i njezino četvero djece; Flopsy, Mopsy, Cotton-Tail i Peter. Zajedno žive u brlogu ispod drveta. Jedno jutro majka je otišla na tržnicu i rekla im da smiju raditi što žele, ali da ne smiju ići u McGregorov vrt jer je tako njihov otac završio u piti. Sestre su poslušale majku, ali Peter nije. Otišao je u vrt i jeo salatu, grah i rotkvice. McGregor ga je ugledao i počeo loviti, a u toj lovinci Peter je izgubio jednu cipelicu među salatama, a drugu kod krumpira. Kako je trčao tako se zapleo u mrežu i počeo plakati. Ostavio je svoju plavu jaknu i sakrio se u radnu kolibu. Uspio je pobjeći od McGregora, ali se izgubio u vrtu i nije mogao pronaći vrata. Popeo se na tačke kako bi bolje vidio. Ugledao je vrata i potrčao prema njima te se u posljednjoj sekundi uspio provući ispod njih i pobjeći McGregoru. McGregor je njegovu jaknu i cipelice objesio na strašilo. Peterova majka bila je ljuta jer su to bili već druga jakna i drugi par cipelica koje je Peter izgubio. Kaznila ga tako što mu je za večeru pripremila čaj od kamilice, dok su njegove sestre jele kruh, mlijeko i borovnice (Potter, 1902).

The Tale of Peter Rabbit (1902) pokazuje pravu dvojbu između teksta i ilustracija. Beatrix se kroz tekst prikazuje objektivno i distancirano, dok u ilustracijama prikazuje svoj osobni pogled na priču, a naročito na likove. U tekstu se Peter drži viktorijanskih normi s kojima je i sama Beatrix odrasla. Ipak, u ilustracijama se prikazuje želja za oslobođenjem i neovisnošću. To se može povezati s Beatrixinim odnosom koji je imala sa svojim roditeljima. Djela napisana za dječje čitateljstvo ne bi se izdala da nisu pratila stroge uvjete viktorijanskog režima. Beatrix je to jako dobro znala i tekst je napisala u skladu s time, a ilustracije oslikala tako da prikazuju drugu priču.. U ilustracijama se krije dublje značenje priče koju Beatrix nije smjela napisati. Iako je Peter uljez u McGregorovu vrtu, u ilustracijama je oslikan poput žrtve. Na taj je način Beatrix postigla empatiju i sentimentalnost čitatelja prema Peteru. Bez prekrasnih ilustracija priča bi bila još jedna u nizu didaktičnih priča koje poštuju viktorijanske norme. Nasuprot tomu, *The Tale of Peter Rabbit (1902)* daleko je od toga. Djelo govori o potrebi za pobunom i avanturom, a kasnije se u *The Tale of Benjamin Bunny (1904)* vidi se da Peter nije naučio na svojim greškama (Martens, 2005).

Njezine ilustracije prikazuju emocije životinja koje ne mogu iščitati iz teksta. Putem ilustracija je prikazala Peterovu muku koju je morao proći kako bi se spasio od McGregora, a upravo ilustracije imaju snažan utjecaj na čitatelja.

Beatrix napominje kako je važno prisjetiti se da je Peterov otac završio u McGregorovoj piti jer se takve stvari događaju životinjama u prirodi. U njezinoj priči Peter je svjestan opasnosti, ali je odlučio otići u vrt i snositi posljedice za svoje neposlušno ponašanje. Na takav se način djeci želi poručiti da će snositi posljedice za svoja nedjela ako budu neposlušna, ali i da se na greškama uči i odrasta.¹⁷

Pouka koja se može izvući iz ove slikovnice je da se djeca trebaju paziti odraslog života i nevolja koje on može donijeti, ali i da ponekad treba riskirati. Upravo je ta misao učinila slikovnicu *The Tale of Peter Rabbit* (1902) toliko uspješnom i poznatom. Taj uspjeh nadahnuo je Beatrix da napiše još dvadesetak priča za djecu sa životinjskim likovima (Beare, 2007., Eccleshare, 2009).

¹⁷ Wells, P. (2018). Peter Rabbit: why it is still one of the greats of children's literature. *The Conversation*. Pretraživanje informacija na internetu, 30. 04. 2019. <http://theconversation.com/peter-rabbit-why-it-is-still-one-of-the-greats-of-childrens-literature-101712>

11. THE TAILOR OF GLOUCESTER, 1903.

Postoji priča kako je Beatrix, kada je bila na odmoru u Gloucesteru 1897. godine, načula priču kako je gradonačelnik naredio krojaču da mu napravi prsluk te da je krojač misteriozno uspio sašiti prsluk preko noći. Tako je Beatrix dobila ideju za mačka Simpkina i grupu vrijednih miševa. Kuća krojača Gloucester tako je i stvarno mjesto i fiksijsko mjesto u njezinoj priči. Zbog te knjige danas su mjesto Gloucester i krojačeva kuća jedno od važnijih turističkih atrakcija za ljubitelje Beatrix i njezina stvaralaštva (Busby i George, 2015).

Prava priča o krojaču iz Gloucester govori o krojaču koji nije uspio napraviti prsluk na vrijeme jer se razbolio, ali kada se vratio u svoju krojačnicu, na stolu ga je čekao gotov prsluk. Njegova dva asistenta radili su cijelu noć kako bi pomogli svojem šefu da odradi zadatak.

Beatrix se oduševila tom pričom i nakon puta je obilazila krojačnice u Chelsei kako bi potaknula inspiraciju za ilustracijama. Umjesto dvaju čovjeka koji su sašili prsluk, Beatrix je u priču stavila dva miša. Njezini miševi Hunca Munca i Tom Thumb, koje je imala za kućne ljubimce, služili su joj kao modeli za ilustracije.

Beatrix nije bila sigurna hoće li izdavačka kuća Warne htjeti izdati drugu knjigu i bojala se da će izbaciti neke od njezinih omiljenih rima. Stoga je odlučila *The Tailor of Gloucester (1903)* izdati privatno. Nakon privatne publikacije, izdavačka kuća Warne izdala je slikovnicu pod svojim imenom 1903. godine. I, u dogovoru s Beatrix, nije ništa mijenjala (Buchan, 1987).

U Westgate ulici u Gloucester živio je krojač. Krojio je mnogo finih i skupih stvari za druge, ali je sam bio siromašan. Pred Božić je za gradonačelnika trebao sašiti svileni kaput boje trešnje, koji bi bio vezen ružama i maćuhicama i, satenski prsluk krem boje obrubljen gazom i šenilom. Krojač si je bio sve pripremio za šivanje ujutro, ali mu je nedostajao jedan dio svile, stoga je navečer morao otići po njega. Dao je novac svojem mačku

Simpkinu da kupi večeru i komad svile. Sjeo je kraj vatre i naglas se žalio kako posao mora obaviti do subote dok su svi miševi, koje je Simpkin zarobio ispod šalice, pažljivo slušali krojača. Simpkin je kupio sve, ali kada je vidio da je krojač pustio sve miševe koje je zarobio, sakrio je svilu u čajnik. Krojač se jako rastužio jer je mislio da je Simpkin izgubio novac, a više nije imao. Otišao je u krevet i razbolio se te je ostao ležati tijekom sljedećih triju dana i noći. Simpkin je čuo vesele pjesme te je otišao u grad vidjeti što se događa. U krojačnici je vidio miševe koji su ga provocirali pjevajući razne pjesme. Odjednom, miševi su bili u panici jer je ponestalo svile, a Simpkin, koji je sakrio svilu u čajnik, otišao je kući i stavio svilu kraj krojača na krevet. Krojač je brzo otišao u svoju trgovinu i na stolu našao najljepši kaput i prsluk. Odonda se krojačeva sreća okrenula jer je šivao prsluke za bogatu gospodu Gloucesteru te se i sam obogatio (Potter, 1903).

Usprkos velikom uspjehu *The Tale of Peter Rabbit* (1902), smatra se da je *The Tailor of Gloucester* (1903) velika pokretnica Beatrixina književnog uspjeha. Za tu se slikovnicu može se reći da je kostimirana romanca. Beatrixini detaljni opisi haljine zapravo opisuju vjenčanicu njezine bake za koju je Beatrix bila vezana. Izuzev prekrasnih ilustracija, koje u to vrijeme nitko ne bi mogao napraviti kao Beatrix, *The Tailor of Gloucester* (1903) je zapravo je priča koja najsličnija stvaralaštvu ostalih književnika tog vremena (Avery, 1994).

U *The Tailor of Gloucester* (1903) Beatrix je u ilustracijama dočarala svoju ljubav prema dizajnu. Godinama je skupljala razno posuđe i porculane te je upravo toj priči prikazala divne detalje. Osim posuđa, veliku je pažnju posvetila dizajnu prsluka. Ilustracije je napravila tako da se čini da je fokus na detaljima prsluka, prenoseći time poruku da su male stvari važne (prilog 3). U toj priči može se prepoznati Beatrixina ljubav prema sitnim detaljima za koje je brinula i u stvarnom životu (Vriends, 2015).

U *The Tale of Peter Rabbit* (1902) može se razaznati suprotnost između teksta i ilustracija. Tekst priča jednu priču, a ilustracije drugu. U *The Tailor of Gloucester* (1903) to nije slučaj. Tekst savršeno prati prekrasne ilustracije i međusobno se nadopunjuju. U tekstu je Beatrix detaljno opisala svaku sitnicu na odjeći, a u ilustracijama je to i oslikala. Takav

savršen spoj slike i teksta jest razlog zašto Beatrix tu slikovnicu smatra svojim najboljim djelom.

U Beatrixinim ostalim djelima odjeća predstavlja granicu između životinjske prirode i civiliziranog ponašanja te često predstavlja prepreke likovima. U *The Tailor of Gloucester* (1903) sva se čar zapravo nalazi u odjeći koja je opisana do najmanjeg detalja. Tim detaljima i opisima Beatrix je postigla onomatopeju materijalnih stvari. Raznovrsnim pridjevima i epitetima postigla je verbalnu savršenost. Neki ovu knjigu nazivaju i knjigom fetiša zbog vizualnih detalja u ilustracijama, ali i u tekstu. Iako je *The Tailor of Gloucester* (1903) slikovnica kao i njezina ostala djela, priča je imala najviše uspjeha kod starijih žena (Field, 2010).

12. THE TALE OF JEMIMA PUDDLE-DUCK, 1908.

Na farmi u Hill Topu ljudi su za uzimali kokošja i pačja jaja za hranu. Patka Jemima željela je da se izlegnu mali pačići i počela je sakrivati jaja, ali bi ih ljudi uvijek pronašli. Zbog toga je odlučila otići i pronaći sigurnije mjesto. U šumi je sreća lisca koji je čitao novine. Jemima mu je objasnila situaciju, lisac joj je ponudio mjesto u svojoj kolibi te obećao da će čuvati jaja. Kako je lisac bilo lijepo obučen, Jemima nije ništa posumnjala. Nije joj bilo sumnjivo ni gnijezdo koje je sadržavalo mnogo pačjeg perja. Izlegla je ukupno devet jaja i odlučila da će sjediti na njima, ali je lisac rekao neka najprije donese namirnice kako bi se napravila večera za proslavu. Jemima je trebala donijeti bilje iz vrta poput peršina i luka. Kada je nosila luk, vidio ju je pas i pitao je gdje ide svaki dan. Jemima je objasnila cijelu situaciju i pas je otišao u selo po dva psa lisičara. Kada je Jemima bila u kolibi, čula je pseći lavež koji je otjerao lisca. Bilo je prekasno za jaja jer ih je lisac pojeo. Jemima je kasnije izlegla jaja, ali se izleglo samo četvero pačića. Jemima je rekla da je to zbog stresa (Potter, 1908).

Jemima Puddle-Duck igra jednu od većih uloga u Beatrixinim pričama. Kao glavni ženski lik, Jemima je smještena u prirodno okružje oko farme Hill Top. To je prvo Beatrixino djelo smješteno u farmu Hill Top zajedno s ostalim životinjama na farmi. Lik Jemime stvoren je na temelju patke koju je Beatrix imala kada je živjela u Hill Topu (Lear, 2008).

Kao i ostale priče, *The Tale of Jemima Puddle-Duck (1908)* ima satiričan i ironičan ton. Jemimi je trebalo biti jasno da perje koje je činilo gnijezdo zapravo predstavlja perje drugih patki koje su završile kao lišćeve žrtve. Beatrix je u svoje ilustracije dodala dozu satiričnosti i ironičnosti. Ilustracija kada lisac zaključa Jemimu prikazuje lisca koji namiguje, što govori o njegovoj lukavosti (Vriends, 2015).

Beatrix je lisca opisala kao narančastog džentlmena sa zaliscima koji je pomoću pametnih riječi i zavodljivosti doveo Jemimu u opasnost. Čitao je novine, a bio je obučen u četverodijelno odijelo s grimiznim prslukom. Zbog vanjskog izgleda i načina na koji je

razgovarao, Jemima nije imala sumnje u njega, već je i pomislila kako je elegantno odjeven. Unatoč eleganciji, lisac kasnije pokazuje svoju požudu kada kandžama prelazi po jajima koje je Jemima izlegla. Beatrix je pomoću odjeće prikazala kako zlo odjeveno u ljepšu odjeću može jednostavno prevariti ljude koji gledaju vanjštinu (Scott, 1992).

U ilustracijama Beatrix opet priča drugu priču. Može se vidjeti kako lisac namiguje čitateljima, čime im daje do znanja da će nešto poći po zlu iako je u tekstu opisan poput džentlmena. Također, lisac je u ilustracijama prikazan kako miluje pačja jaja, a zapravo žudi da ih čim prije pojede. Čitatelji preko ilustracija mogu naslutiti da priča neće dobro završiti za Jemimu, ali je ona, nasreću, ipak izvukla živu glavu.

Lutka Jemima Puddle-Duck napravljena je pod Beatrixinim nadzorom. Beatrix je lutku patentirala 1910. godine i ona je dostupna još i danas, iako ne sliči originalnoj verziji (prilog 3).¹⁸

Moderna izdanja priče o Jemimi prilagodila su se današnjoj djeci. Za razliku od djece tadašnjeg vremena, današnja će djeca teško shvatiti za što Jemima skuplja namirnice. Tu postoji problem jer su u ondašnje vrijeme djeca i odrasli mogli predvidjeti Jemiminu sudbinu dok današnjoj djeci nije jasno zbog čega ju je lisac poslalo po peršin, luk i ostalo bilje (Hunt, 2002).

¹⁸ Milliman, P. i Schindewolf, A. (2012). The Morgan explores the life and work of legendary author Beatrix Potter through her rarely exhibited picture letters. *The Morgan Library Museum Press*. Pretraživanje informacija na internetu. 17. 03. 2019. <https://www.themorgan.org/sites/default/files/pdf/press/BeatrixPotterPressRelease.pdf>

13. THE TALE OF BENJAMIN BUNNY, 1904.

Beatrix je 1889. dovela kući belgijskog zeca i nazvala ga Benjamin Bouncer. Benjamin joj je poslužio kao model za ilustriranog zeca za božićne čestitke koje je prodavala.

The Tale of Benjamin Bunny nastavak je priče *The Tale of Peter Rabbit* (1902), a djelo je izdano je 1904. godine (David i Demello, 2003).

Već promjenom naziva priče, Beatrix je uputila čitatelje u priču. Imenom Bunny (zeko), a ne Rabbit (zec), Beatrix je okarakterizirala Benjamina kao nježnog, emotivnog zeca. Iako se imena likova većinom slažu s njihovim osobinama, kod Benjamina je ipak drugačije. On je pokazao hrabrost ulaskom u McGregorov vrt, dok je Peter Rabbit bio prestrašen (Goldthwaite, 1996).

Jedno jutro zec Benjamin Bunny išao je u posjet svojoj teti i rođacima u McGregorov vrt. Rođaci su se zvali Flopsy, Mopsy, Cotton-Tail i Peter. Njihova je majka bila udovica. Zarađivala je za život prodajom rukavica, ružmarinova čaja i zečjeg duhana. Benjamin je došao do Petera koji je bio ogrnut crvenom maramicom jer je izgubio plavi sako u vrtu. Peter i Benjamin otišli su do vrta i skinuli sa strašila Peterov sako i cipelice. Napunili su crvenu maramicu lukom kako bi iznenadili gospođu Rabbit. Tražili su drugi izlaz iz vrta jer se s maramicom punom luka nisu mogli popeti na drvo. Peter je neprekidno čuo zvukove i bio je veoma prestrašen. Na putu su sreli mačku koja spava i brzo su se sakrili ispod košare. Kada se probudila, mačka je sjela na vrh košare i ostala ondje pet sati. Old Benjamin Bunny, Benjaminov otac, tražio je svog sina na vrhu zida. Bacio se na mačku i otjerao ju. Kaznio je Benjamina i Petera udarcem šibom. Majka Rabbit oprostila je Peteru jer je pronašao svoj sako i cipelice (Potter, 1904).

Beatrix je komentarom da ne može nacrtati Benjamina i Petera jer je veoma mračno u košari unijela sebe u priču kao komentatora. Na taj način, čitatelji doživljavaju komentatora poput lika u priči. Mogu jasno vidjeti osobu koja stvara priče o zečevima i njihovim zgodama i nezgodama. U ilustracijama, kao i u *The Tale of Peter Rabbit* (1902),

Beatrix prikazuje emocije zečeva koji se bore za izlazak iz vrta prije nego se McGregor vrati. Na licima im se mogu vidjeti muka i strah kada bježe od mačke, ali i olakšanje kao i strah, kada ih Benjaminov otac spasi jer ne znaju kako će ih kazniti. Na taj se način čitatelji mogu postaviti sa zečevima i sažalijevati, pa čak i staviti sebe u njihov položaj.

Slikovnica je od samog početka doživjela velik uspjeh, a tisuće kopija bile su u tisku do kraja 1904. godine. Beatrix je, nadahnuta zecom Benjaminom, napravila i zidnu tapetu s njegovim licem.

Beatrix je Benjamina kasnije vratila u slikovnice kao odraslog zeca u pričama *The Tale of the Flopsy Bunnies* (1909) i *The Tale of Mr. Tod* (1912) (Bruce, 1981).

14. THE TALE OF SQUIRELL NUTKIN, 1903.

1903. godine Beatrix je napisala djelo *The Tale of Squirrel Nutkin*. Slikovnica je nastala na temelju najvećeg pisma koje je napisala obitelji Moore.¹⁹

Priča je smještena u Derwentwater, dio Lake Districta. Ilustracije su započete kao skice napravljene s olovkom da bi kasnije detalje dodala s tintom i na kraju završila s vodenim bojama. Ilustracije vjeverica napravljene su na temelju opažanja raznih vjeverica na drveću, čije je ponašanje i izgled Beatrix bilježila u svoj dnevnik. Tako je stvorena i Nutkin, britanska crvena vjeverica. U izradi ilustrirane prirode Beatrix je oslikavala bilje koje je proučavala kada je bila mlađa (Golden, 1990).

Vjeverac Nutkin živio je sa svojim bratom Twinkleberryjem i rođacima u šumi na kraju jezera. U jesen, kada je lišće suho, Nutkin i Twinkleberry od njega su pravili splavi i veslali do Owl Islanda kako bi skupili orahe. Vjeverice prije skupljanja moraju zamoliti sovu imena Old Brown za dopuštenje za ulaz i ispred njega staviti darove. Prvog je dana Nutkin trčkarao okolo i ponudio sovi zagonetku, ali ga je on ignorirao. Sljedeći su dan vjeverice opet nudile dar sovi, a Nutkin je plesao i škakljao sovu. Old Brown se probudio, uzeo dar i zatvorio vrata ispred Nutkinova nosa. Trećeg je dana svaka vjeverica nosila dar za sovu, osim Nutkina, koji je opet sovi postavio zagonetku. Četvrtog i petog dana Nutkin je i dalje izazivao sovu. Šestog je dana prevršio mjeru jer ga je Old Brown zgrabio i odnio u kući. Držao ga je za rep, ali Nutkin se jako trgnuo i pritom slomio rep, no uspio je pobjeći (Potter, 1903).

¹⁹ Milliman, P. i Schindewolf, A. (2012). The Morgan explores the life and work of legendary author Beatrix Potter through her rarely exhibited picture letters. *The Morgan Library Museum Press*. Pretraživanje informacija na internetu. 17. 03. 2019.
<https://www.themorgan.org/sites/default/files/pdf/press/BeatrixPotterPressRelease.pdf>

Za razliku od svojih rođaka koji su bili tihi, radišni i lijepo su se ponašali, Nutkin je imao mnogo energije i stalno je skakao, trčao, plesao i pjevao. Njegove zagonetke i pjesme imale su ritma, a često se služio i verbalnim zvukovima kako bi ritam bio što bolji. Tijekom šestodnevne potrage za orasima Nutkin je svakim danom bivao sve živahniji i glasniji.

U svojem dnevniku, Beatrix je opisala stariju ženu u vlaku. Žena nije prestajala govoriti i neprekidno su joj ruke i noge bile u pokretu kao da ih nije mogla kontrolirati. Njezino ponašanje uzrujalo je ostale putnike u vlaku, a prema simptomima moglo bi se reći da je ta žena patila od Tourettova sindroma. Na temelju sličnosti između opisane žene i Nutkinova ponašanja može se pretpostaviti da je starija žena u vlaku poslužila Beatrix kao inspiracija prilikom stvaranja lika živahnog vjeverca (Williams, Williams i Williams, 1995).

Beatrix u ilustracijama prikazuje kontrast između živahne vjeverice i smirene sove. Iako se ilustracije ne miču, mogu se zamisliti razni vjeveričji pokreti i skokovi, a iz ilustracije sovekoja djeluje smireno, ipak se može osjetiti osjećar nemira koji osjeća. Sova uživa u svojem miru i tišini, a kada ju uznemirava, pokušava biti što smirenija, sve dok ne odluči naučiti vjevericu poštovanju. U tekstu se sova čini smirenom, ali u ilustracijama čitatelji mogu vidjeti da joj nije svejedno dok ju uznemirava živahna vjeverica. Velika se promjena vidi i kod vjeverice: od vesele, zaigrane vjeverice do prestrašene vjeverice koja je u velikoj boli. Beatrix je u ilustracijama uspjela odlično prikazati emocije, kao i u svim svojim ostalim djelima.

15. THE STORY OF A FIERCE BAD RABBIT, 1906.

Dobri zec sjedio je na klupi i jeo mrkvu koju mu je majka dala. Odjednom se stvorio zločesti zec i uzeo mu mrkvu bez pitanja i ogrebao dobrog zeca. Dobri se zec povukao u rupu i bio je jako tužan. Lovac je vidio nešto na klupi i pucao iz puške, ali kad je došao do tamo, na klupi je ostao samo rep. Dobri je zec provirio iz rupe i vidio zločestog zeca kako puže bez repa (Potter, 2006).

Za razliku od ostalih slikovnica, *The Story of a Fierce Bad Rabbit* (1906) manje je poznata i sasvim drugačija. U toj slikovnici nema već poznatih likova poput Petera i Benjamina, ali zečevi u ilustracijama izgledaju poznato iako nisu obučeni. *The Story of a Fierce Bad Rabbit* (1906) predstavlja dobar primjer Beatrixine želje za inovacijom i eksperimentiranjem. Beatrix je u svojem dnevniku zapisala kako joj je dosta dobrih likova i priča te da želi unijeti malo zlobe. Ova je slikovnica je prva koja sadrži zle likove, a sljedeća je u nizu *The Tale of Mr. Tod* (1912).

Kao i prije, Beatrix je ovu slikovnicu radila s jednim djetetom na umu. Louie, kći Harolda Warnea, smatrala je da je Peter predobar za zeca i željela je priču o stvarno zločestom zecu. Beatrix je originalan rukopis dala Louie za poklon jer ju je ona nadahnula da napiše ovu priču.

Tekst se sastoji od svega petnaest rečenica te je više namijenjen mlađoj djeci nego u ostalim slikovnicama. Radnja je vrlo jednostavna te nema zapleta kao u ostalim pričama. Ova slikovnica razlikuje se od ostalih i po formatu. Ostale slikovnice bile su manjeg formata kako bi ih djeca mogla samostalno držati i čitati, no *The Story of a Fierce Bad Rabbit* (1906) izdana je na jednom komadu papira koji je presavijen u stilu harmonike. Još su samo dvije slikovnice napravljene u tom stilu: *The Story of Miss Moppet* (1906) i *The Sly Old Cat* (1971). S obzirom na brojne pritužbe, takav stil bio je kratko dostupan u

knjižarama, a Beatrix je priznala da nije bio prikladan za male dječje ruke. Slikovnica se kasnije izdavala u formatu kao i druge slikovnice.

Priča o zločestom zecu nije bila dobro prihvaćena i bila je veoma nepopularna. Karakteristike koje su dijelile Beatrix od ostalih viktorijanskih književnika nisu se pojavile u *The Story of a Fierce Bad Rabbit* (1906). To su simpatična imena likova, antropomorfizacija životinja, humor iznad morala i kompleksna radnja. Zbog velikog uspjeha *The Tale of Peter Rabbit* (1902) čitateljstvo je očekivalo jednak užitek u *The Story of a Fierce Bad Rabbit* (1906), ali Beatrix je doživjela negativne kritike i razočaranje kod svojih obožavatelja.

Iako ovakva djela nisu bila inovativna u ono vrijeme, svakako su bila inovativna za Beatrix. Unatoč neuspjehu slikovnice, Beatrix je pokazala strast prema dizajnu i ustrajnost u ostvarivanju vlastitih ideja. Jednostavne ilustracije prikazuju zečeve u njihovu prirodnom stanju, čime je Beatrix željela potaknuti djecu da uče o prirodi oko sebe. Jednostavnost ilustracija i teksta veoma je prikladna za čitatelje početnike, ali njezino se starije čitateljstvo razočaralo.

Iako *The Story of a Fierce Bad Rabbit* (1906) nije doživio veliki uspjeh ni popularnost, ta slikovnica samo pokazuje kako je Beatrix brinula za svoje čitatelje i željela im ispuniti želje. Slikovnica je namijenjena mlađem čitateljstvu koje će razumjeti radnju, a harmonika stil tomu da dijete samostalno složi priču. Unatoč neuspjehu, *The Story of a Fierce Bad Rabbit* (1906) svakako je unikat među ostalim Beatrixinim djelima (Durian, 2015).

16. THE TALE OF MR. TOD, 1912.

Nitko nije volio lisca zvanog Mr. Tod ni jazavca Tommyja Brocka. Mr. Tod je zlostavljao ostale životinje i zbog toga su ga svi izbjegavali. Tommy Brock često je spavao u kućama Mr. Toda i bio je prijatelj s Old Benjaminom, ocem Benjaminu Bunnyja. Old Benjamin trebao je čuvati svoje unuke, ali je zaboravio na njih i pozvao Tommyja na kolač. U međuvremenu je Old Benjamin zaspao, a kada su se Benjamin Bunny i Flopsy vratili, nije bilo njihove djece, kao ni Tommyja. Benjamin Bunny krenuo je u potragu za Tommyjem i zamolio rođaka Petera Rabbita za pomoć. Zajedno su slijedili tragove i došli do kuće Mr. Toda. Kroz prozor su vidjeli posloženo posuđe na stolu, ali nisu vidjeli zečice. Primijetili su da su zečici zatvoreni u pećnici i odlučili su iskopati tunel do kuhinje, ali su morali paziti da ne probude Tommyja koji je spavao u Mr. Todovu krevetu. Kada se Mr. Tod vratio kući, zečevi su ostali zatočeni u tunelu, a Mr. Tod nije bio sretan što je našao Tommyja u svojoj kući kako spava na njegovu krevetu. Mr. Tod je stavio užu iznad kreveta i zavezao praznu kantu, a zatim je unutra ulijevao šalicu po šalicu vode kako bi napunio kantu. Kada je otišao van da odveže užu, Tommy je ustao i otišao u kuhinju. Mr. Tod je pregrizao užu, ali nije čuo Tommyja kako se probudio te je pomislio da ga je kanta udarila po glavi i da je uginuo. Otišao je po lopatu kako bi ga pokopao, ali ga je našao u kuhinji kako pije čaj. Lisac i jazavac su se počeli tući, a zečevi su pobjegli iz tunela. Peter i Benjamin slušali su kako se Tommy i Mr. Tod tuku, a kada se tučnjava preselila van, Peter je nagovarao Benjaminu da uđe u kuću i uzme zečice. Uspjeli su ih neprimijećeno uzeti i pobjeći kući gdje su ispričali Flopsy i Old Benjaminu što je bilo, ali nisu ostali dovoljno dugo da bi znali kako je bitka završila (Potter, 1912).

The Tale of Mr. Tod (1912) drugačije je djelo od ostalih. Ima dva glavna zlikovca: Tommyja Brocka i Mr. Toda. Beatrix je slikovnicu započela tako što je napisala da joj je dosta slikovnica o dobrim likovima i da ova slikovnica govori o dvama krajnje neprijatnim likovima. Do 1912. godine, kada je slikovnica izdana, Beatrix je zapravo imala već cijeli popis likova koji se ponašaju neprimjereno, a malen broj likova koji služe kao dobar

primjer ostalima. Među loše likove svakako se ubrajaju Hunca Munca i Tom Thumb jer su uništili kuću za lutke u *The Tale of Two Bad Mice* (1904), zatim lisica iz *The Tale of Jemima Puddle-Duck* (1908) koja je pojela Jemimina jaja te htjela i nju pojesti, kao i Samuel Whiskers iz *The Tale of Samuel Whiskers* (1908), koji je namjeravao pojesti malenog Toma.

U *The Tale of Benjamin Bunny* (1904), Old Benjamin Bouncer bio je pravi heroj koji je spasio svojeg sina Benjamina i nećaka Petera od mačka Simpkina. Kako je *The Tale of Mr. Tod* (1912) izdana nekoliko godina kasnije, u toj priči Old Benjamin doživljava pravo poniženje. Pozvao je Tommyja na kolač, a zatim zaspao i dopustio Tommyju da ukrade zečiče. Njegova snaha Flopsy udarila ga je po ušima i oduzela mu zečji duhan, a Peter ga je doživio kao bespomoćnog starca (Avery, 1994).

The Tale of Mr. Tod (1912) smatra se kritikom lova na lisice i vidre. Old Benjamin i Tommy često su kritizirali Mr. Toda i vidre jer su im uzimali hranu i smatrali su da bi bilo najbolje da ih nema. Priča se smatra i veoma realističnom jer jazavci kopaju zečje rupe kako bi došli do zečića, ali se zbog toga smatra i previše tmurnom za djecu (Cassidy, 2017).

Beatrix je u ilustracijama uspjela prikazati Tommyja Brocka umornim, kao i prikazati nezadovoljstvo Mr. Toda kada je vidio tko mu spava u krevetu. Do tada se Beatrix pokazala izuzetno uspješnom u prikazivanju emocija kod životinjskih likova, ali u ovoj je priči uspjela prikazati raznovrsnost emocija koje se ne mogu vidjeti u ostalim slikovnicama u tolikoj mjeri. Prikazala je umor Old Benjamina, Tommyja Brocka i Mr. Toda, strah Flopsy i Benjamina kada su vidjeli da su im nestala djeca, zabrinutost i iščekivanje Petera i Benjamina kada čekaju da vide što će se dogoditi između Tommyja Brocka i Mr. Toda, kao Flopsyino veselje i olakšanje kada su se vratili kući sa zečićima. Iako se priča temelji na dvama negativcima, Beatrix je uspjela dočarati roditeljski strah kada izgube svoju djecu, ali nasreću, priča ima sretan kraj za roditelje i djecu. Za negativce Mr. Toda i Tommyja Brocka ne zna se kako priča završava, čime je Beatrix svojem čitateljstvu ostavila prostora da upotrijebi svoju maštu i izmisli kraj za njih.

17. LITERARNO STVARALAŠTVO – UTJECAJ

Na Beatrixin literarni stil velik utjecaj imao je njezin ujak Joel Chandler Harris koji joj je znao pričati priče za laku noć. Njegov utjecaj na Beatrix o zečevima i lisicama može se pronaći u pričama *The Tale of Jemima Puddle-Duck* (1908) i *The Tale of Mr. Tod* (1912) (Escalera, 2013).

O knjigama koje je Beatrix čitala u djetinjstvu nema mnogo podataka, no zna se da je čitala razne uspavanke za djecu i narodne priče. Posebno je voljela braću Grimm, Hansa Christiana Andersena i Lewisa Carrolla. Moguće je da je određenu dozu okrutnosti preuzela iz takvih priča, ali joj je dodala komediju.

Društvena komedija djeci nema smisla jer nemaju iskustvo pomoću kojeg bi razumjela smisao. Zbog toga autori na neki način moraju objasniti smisao. Iz istog su se razloga autori rijetko služili ironijom koju djeca mogu razumjeti, osim Beatrix koja je od svih dječjih autora najbliža stilu spisateljice Jane Austen. Beatrix je svoje oprezno promatranje društva vješto prenijela na životinjske likove kako bi zainteresirala djecu. Izbjegavala je moralnu prosudbu u koju je uključeno ljudsko ponašanje, kao i sentimentalnost koju su mnogi njezini suvremenici koristili (Avery, 1994).

Braća Grimm, Andersen i Carroll u svojim su djelima koristili naturalizam te su na taj način utjecali i na Beatrixino stvaralaštvo (Escalera, 2013).

17.1. Braća Grimm

Braća Grimm, Jacob (1785. - 1863.) i Wilhelm (1786. - 1859.), skupljali su narodne priče, a zatim ih zajedno obrađivali. Ukupno su skupili i izdali oko dvije stotine narodnih priča. Njihove priče o životinjama mogu se podijeliti na dva smjera. Prvo su bajke s motivom

pretvorbe čovjeka u životinju i obrnuto, a drugo su priče u kojima su glavni junaci životinje (Crnković, 1990).

Utjecaj braće Grimm i njihove *Crvenkapice* vidljiv je u *The Tale of Peter Rabbit* (1902). Gospođa Rabbit, Peterova majka, nosi crveni kaput kao i Crvenkapica. Također, u *The Tale of Jemima Puddle Duck* (1908), Jemima Puddle Duck nosi crveni kaput i plavi rupčić na glavi, a lisica nosi dugi kaput. Beatrix je pokušala prikazati drevni stil odijevanja koji je bio prisutan u bajkama braće Grimm (Escalera, 2013).

17.2. Lewis Carroll

Lewis Carroll (1832. – 1898.) smatra se pretečom fantastične priče. One najčešće tematiziraju igru, djetinjstvo i odrastanje. U većoj su mjeri prisutni suvremeni motivi, napušta se stereotipna kompozicija, sumnja se u postojanje nestvarnoga svijeta te su glavni likovi djeca, a nestvarni su često predstavljeni kao tajanstveni prijatelji (Pintarić, 2008: 11).

Carroll je nekoliko priča napisao u stilu „nonsense verses“, odnosno besmislenih stihova, čiji je predstavnik engleski dječji pjesnik Edward Lear, za kojeg se smatra da je također imao utjecaj na Beatrixino stvaralaštvo (Crnković, 1990).

Carrollovo najpoznatije djelo *Alice in Wonderland* (*Alisa u zemlji čudesa* (1886)) može se prepoznati u Beatrixinoj priči *The Tale of Mrs. Tiggy-Winkle* (1905). Carrollov utjecaj na Beatrix svakako je prisutan i u njezinoj prvoj priči *The Tale of Peter Rabbit* (1902). Kao i Carroll u *Alice in Wonderland* (1886), Beatrix je u svojoj prvoj priči stvorila imaginarni svijet za male čitatelje i pokušala, kao i Carroll, predstaviti dječju nevinost, naivnost i igru. Carrollove i Beatrixine ilustracije dijele zajedničku paralelu istraživanja i analize kroz perspektivu glavnog lika. Zbog toga ilustracije u *Alice in Wonderland* (1886)

i *The Tale of Peter Rabbit* (1902) i nekoliko desetljeća nakon prvog izdanja i dalje nadahnjuju današnje mlade čitatelje (Escalera, 2013).

17.3. Edward Lear

Edward Lear (1812. – 1888.) bio je engleski umjetnik, ilustrator i autor najpoznatiji po „literary nonsense“, odnosno „besmislenoj književnosti“. Takva „besmislena“ djela pisana su tako da su slova u riječima izmiješana kako bi se stvorio užitek u zvuku riječi. Ona ne počivaju na humoru, ironiji ili sarkazmu, nego na neočekivanom i apsurdnom povezivanju riječi, uz poigravanje njihovim znakom i smislom (Rieder, 2013).

Kada je Beatrix imala četiri godine, na poklon je dobila Learovu knjigu *Book of Nonsense* (1886) koja joj je bila najdraža knjiga. Čitanje tog djela utjecalo je na njezino kasnije stvaralaštvo, a pogotovo djelo *Owl and the Pussy-Cat* (1871). Learov utjecaj najviše se može prepoznati u Beatrixinom djelu *The Tale of Pig Robinson* (1930) (Gristwood, 2016).

Djelo *The Tale of Pig Robinson* jedno je od prvih djela koje je napisala iako je izdano među kasnijim djelima u 1930. godini. *The Tale of Pig Robinson* (1930) zapravo je prednastavak na Learovo djelo *Owl and the Pussy-Cat* (1871). Djelo objašnjava kako je svinja iz *Owl and the Pussy-Cat* stigla u zemlju gdje rastu Bong drveća. Beatrix je udahнула novi život u Learovu sentimentalnu i ljubavnu priču o životinjama. Svinja Robinson zapravo je veoma zbunjen lik koji govori o pretjeranoj pohlepi i hedonizmu, dok je u Learovom djelu svinja poklonila svoj prsten sovi i mački da se mogu vjenčati (Avery, 1994).

Svjesno ili nesvjesno, kao i Lear i Carroll, Beatrix je pisala pisma s ilustracijama mlađoj djeci koja su kasnije pretvorena u neka od najpoznatijih djela za djecu (Lear, 2008).

17.4. Rudyard Kipling

Rudyard Kipling (1865. – 1936.) jedan je od najoriginalnijih autora i svakako se ističe među ostalim dječjim autorima. Njegova najpoznatija djela svakako su *Just so Stories* (*Istinite priče*, 1902), *Jungle Books* (*Knjiga o džungli*, 1894), *Riki Tivi Tavi* (1894) i *Captain Courageous* (*Hrabri kapetan*, 1897).

Jungle Books ili *Knjiga o džungli* (1894) njegovo je daleko najpoznatije djelo. Radi se o dječaku Mowgliju kojeg su odgojili džungla i brojne divlje životinje. To djelo predstavlja moć nad prirodom.

Rudyard Kipling prema korištenju antropomorfizacije zapravo se nalazi na sredini između antropomorfnog i zbiljskog prikazivanja životinja. Kipling je životinjama poklonio ljudske osobine poput govora, osobnih imena, prijateljstva i slično. Životinjama su dane neke osobine kako bi se bolje dočarala džungla kao prirodna organizacija. Tako je medvjed Baloo učitelj, a tigar zločinac (Crnković, 1990).

Kipling, kao i Beatrix, kažnjava svoje likove za njihova nedjela. Iako se oboje služe tom metodom, Kipling u *Jungle Books* (*Knjiga o džungli*, 1894) Bagheeru kazni do te mjere da ima modrice.

Clive Staples Lewis takav način pisanja naziva „poet of work“, odnosno „pjesnik rada“. To označava pjesnika koji neprestano predstavlja postignuće zrelosti i discipline gledano s odraslog muškog gledišta. Odnosno, kada dijete nema formuliran rod i nameću mu se muške osobine. Isti način koristi Beatrix u svojim djelima, od Petera Rabbita preko Jemime Puddle-Duck sve do Mr. Jeremyja Fishera. Kao i Beatrix, Kipling svoje likove stavlja pred sudbinu do koje su se doveli i cijeni pobunu protiv nametnutih normi društva (Yarbrough, 2011).

U sljedećem tekstu slijedi opis sličnosti s američkim književnikom Markom Twainom.

18. SLIČNOST S MARKOM TWAINOM

Samuel Langhorne Clemens američki je književnik poznatiji pod imenom Mark Twain. Rođen je 30. studenoga 1835., a umro je 21. travnja 1910. godine.

Mark Twain najpoznatiji je po djelima *The Adventures of Tom Sawyer* (1876), *Life on the Mississippi* (1883) i *Adventures of Huckleberry Finn* (1884). Navedena djela spadaju pod književnost za djeca za poticanje na odlazak u razne avanture.

Kao i Beatrix Potter, Twain nije volio moralističke priče i često je ismijavao takav stil pisanja u svojim djelima. Smatra se da je Twain promijenio američku književnost unoseći regionalna područja u djela poput rijeke Mississippi.²⁰

Mark Twain čvrsto se suprotstavljao moralističkim pričama te je u svojem djelu *Adventures of Huckleberry Finn* (1884) na samom početku napisao da tko god ovdje traži moral da ga neće naći. Beatrix se također odmaknula od didaktizma i pisala je djela koja vuku djecu van na igranje, dok Twainova djela pozivaju na avanturu života.

Twain je veliku pažnju pridao prirodnom okruženju u kojoj se zbivaju radnje njegovih djela. Najslavnije je opisao rijeku Mississippi koju je proučavao nekoliko godina kad je radio na riječnom brodu na toj rijeci. Tako je i Beatrix nekoliko godina proučavala ljepotu prirode Lake Districta i Hill Top farme. Oboje su veliku inspiraciju našli u prirodi i uspješnu su prenijeli ljubav prema prirodnim ljepotama u svoja djela i tako upoznali svoje čitateljstvo i tim područjem koje u to vrijeme nije bilo prisutno u književnim djelima (Dobrin i Kidd, 2004).

Twain se služio satiričnim humorom u svojim djelima što mu je donijelo i problema s kritičarima. Mnogi kritičari nisu shvaćali njegov smisao za humor i nisu razumjeli zašto

²⁰ Children's Literature. American History Through Literature 1870-1920. *Encyclopedia.com*. Pretraživanje informacija na internetu 15. 05. 2019. <https://www.encyclopedia.com/history/culture-magazines/childrens-literature>

je potreban u njegovim djelima, a upravo takva vrsta humora je proslavila Twaina. Mnogi ga i danas smatraju jednim od najboljih književnika humorista. Beatrix je također pisala u satiričnom humoru i služila se ironijom koju će djecu moći razumjeti. Humor i satira su zajedničke stvari koje su im pomogle da se njihovo stvaralaštvo proslavi i bude omiljeno među mladima i odraslima (Gribben, 1985).

Twainovi likovi su bili uvijek puni samopouzdanja. Vjerovali su svojim instinktima i u sebe te se nisu pridržavali društvenih normi. Huckleberry Finn glavni je lik koji je pokazao kako se odmaknuti od društvenih normi i morala te slijediti svoju intuiciju. Dokazao se kao individua u djelima *The Adventures of Tom Sawyer* (1876) i *Adventures of Huckleberry Finn* (1884). Mnogi poistovjećuju Huckleberryja kao sljedbenikom „američkih snova“ za slobodom i individualnošću. Beatrix je tako učinila Petera Rabbita buntovnikom koji ne sluša majku već ide za svojim snom da uđe u McGregorov vrt. Kao i Huckleberry Finn, Peterov lik razvija se kroz nekoliko priča, ali nikada ne gubi svoje samopouzdanje. Na taj način, Twain i Beatrix pokazali su čitateljstvu da društvene norme ne moraju vrijediti za sve te ako se od njih odmaknemo da nas čekaju pustolovine (Juzbašić, 2018).

Od navedenih zajedničkih karakteristika koje dijele Beatrix i Twain u svojem stvaralaštvu, svakako najviše je istaknuta značajka kako oboje književnika gledaju na neposlušnost svojih likova. Tom Sawyer se uvijek nekako izvuče od kazni svoje ujne, a nerijetko se uspije izvući od kazni i u školi. Twain je isprobavao granice u *The Adventures of Tom Sawyer* (1876) do kojih se Tom može izvući od kažnjavanja, ali i dalje poštujući određenu razinu socijalnih normi. Ujnu Polly uspije zavarati, ali kod nekih učitelja mu to ne polazi za rukom. Kao i Beatrix, Twain, može se reći, olako gleda na neposlušnost svojih likova. Beatrix i Twain kao da blago gledaju na nevolje u koje njihovi likovi upadnu i kao da im žele pomoći da se izvuku iz situacije najbolje što mogu. Tako se može usporediti Peter Rabbit u *The Tale of Peter Rabbit* (1902) kada je Peter dobio za kaznu čaj od kamilice, a njegove sestre voće. Ta kazna i nije velika s obzirom na to da je Peter namjerno išao u McGregorov vrt iako mu je majka strogo rekla da ne smije i još je izgubio sako i cipelice.

Tako je Tom trebao dobiti udarac šibom od svoje ujne Polly, ali lako ju je zavarao i prošao bez kazne za ukradeni i pojedeni džem. Oboje književnika olako gledaju na nevolje svojih likova što je u to vrijeme bilo veoma čudno zbog društvenih normi da se kažnjavanjem djeca uče poštovanju i poslušnosti (Messent, 1998).

Navedene zajedničke karakteristike koje dijele Beatrix Potter i Mark Twain svakako ih izdvajaju od ostalih književnika. Oboje su se suprotstavili didakticismu, koristili humor i ironiju i olako gledali na nevolje svojih likove. Stoga se izdvajaju od mnoštva američkih i engleskih književnika koji su pisali djela u tadašnje vrijeme, ali i danas u modernom svijetu njihova imena vrijedna su slave.

U daljnjem tekstu slijede utjecaji na likovno stvaralaštvo Beatrix Potter.

19. LIKOVNO STVARALAŠTVO – UTJECAJ

Može se pretpostaviti da je Beatrix talent za umjetnost naslijedila od svojeg oca Ruperta. On je, kao i Beatrix, imao bilježnicu u koju je oslikavao razne ilustracije. U toj bilježnici mogu se pronaći razne životinje, od ptica do srna, ali ono što je posebno zanimljivo jest ilustracija patki koje lete. U toj ilustraciji jedna patka nosi odjeću kakvu je nosila Jemima u *The Tale of Jemima Puddle-Duck* (1908). Moguće je da je Beatrix inspiraciju za svoja djela dobila i od svojeg oca (Linder i Linder, 1955).

Obitelj Potter bila je povezana s nekim velikim umjetnicima s kraja 19. stoljeća, poput Johna Everetta Millaisa. On je često posjećivao obitelj Potter tijekom ljeta i pomagao Beatrix da razvije svoje likovno stvaralaštvo (Escalera, 2013).

Beatrix je sa svojim ocem često posjećivala muzeje umjetnosti i posebno proučavala Millaisova djela. Primjećivala je i najmanje detalje na slici, a nerijetko je pronalazila i greške koje je s ocem komentirala (Linder i Linder, 1955).

Beatrixina majka Helen bila je kolekcionarka te je imala nekoliko slika umjetnika Randolpha Caldecotta, koji je ujedno oslikavao i dječje knjige. Njegove je radove držala u Beatrixinoj sobi (Escalera, 2013).

Randolph Caldecott rođen je 22. ožujka 1846. u Chesteru, a umro je 12. veljače 1886. Po njemu je nazvana prestižna nagrada Caldecott Medal. Svake godine biraju se pobjednici najboljih slikovnica za djecu u Americi ili Ujedinjenom Kraljevstvu. Neke od njegovih najpoznatijih i najvrjednijih slikovnica svakako su *The Diverting History of John Gilpin* (1782), *The House that Jack Built* (1878), *An Elegy on the Death of a Mad Dog* (1879), *The Babes in the Wood* (1879), *The Queen of Hearts* (1879), *The Three Jovial Huntsmen* (1880) i *Sing a Song for Sixpence* (1880), uz mnoge druge, od kojih su mnoge utjecale na Beatrix i njezino stvaralaštvo. Utjecaj se može vidjeti u ideji oblačenja životinja koju je Caldecott primjenjivao u svojim uspavankama za djecu koje je Beatrix čitala kada je bila dijete (Rowell, 2010).

Kada je Beatrix postala tinejdžerica, roditelji su joj dopustili da sama posjeti neke umjetničke izložbe. U dnevniku koji je vodila pronađene su kritike izložbi koje je posjetila. Kako je odrastala, tako su kritike postajale strože. U dobi od jedanaest godina Beatrix je odlazila na privatne satove likovnosti kako bi profesionalno razvijala svoju umjetničku stranu.

Na Beatrix je utjecala i Kate Greenaway, jedna od najutjecajnijih dječjih autorica toga vremena. Greenaway je oslikavala kostimirane životinje te se njezin stil može vidjeti u Beatrixinoj priči *The Tailor of Gloucester* (1903). Uz Kate Greenaway, veliki utjecaj na Beatrixino likovno stvaralaštvo imao je Thomas Bewick. On je bio poznati rezbar drva krajem 19. stoljeća. Služio se različitim tehnikama kako bi životinje prikazao što realističnije. Nekoliko godina kasnije, Beatrix je radila isto. Bewick je, kao i Beatrix pokušao prikazati životinje u njihovu prirodnom svijetu, okružene florama i faunama.

Osim poznatih dječjih autora i umjetnika, na Beatrix je utjecala i sama ljepota prirode. Predstavljala je naturalizam s najvažnijim detaljima koje je opširno opisivala. Pokušala je predstaviti prirodu sa životinjskog stajališta, odnosno onako kako životinje doživljavaju prirodu. Tim se trikom često služila kada je pisala svoje priče.

Mnoga mjesta koja je Beatrix posjetila sa svojom obitelji imala su utjecaj na njezin doživljaj prirode, a kasnije i na prikaze u literarnim i likovnim djelima. No, ipak je na nju najviše utjecao Lake District kojem se uvijek rado vraćala. Opis prirode oko obiteljske ljetne kuće može se vidjeti u pričama *The Tale of Peter Rabbit* (1902), *The Tale of Benjamin Bunny* (1904) i *The Tale of Jemima Puddle-Duck* (1908).

Osim što je u ilustracijama veliku pažnju posvećivala svojim životinjskim likovima, ali i tekstu, s velikom je širinom opisivala i razne biljke. Od najobičnijeg povrća, poput luka, do najmanje gljive. Do toga je došlo uslijed njezine neizmjerne ljubavi prema vrtlarstvu. Odmalena je proučavala tuđe vrtove, a zatim je odlučila napraviti svoj u Hill Topu i na taj način proučavati različito bilje kako bi ga mogla što realističnije prikazati u ilustracijama i tekstu.

Željela je da joj vrt bude što veća inspiracija za njezina djela. Posvetila se povrtlarstvu i brinula se da joj vrt bude što raznovrsniji. Gertrude Jekyll, autorica brojnih knjiga o povrtlarstvu i načinima kako se brinuti o vikendicama, također je imala utjecaja na Beatrix i njezin vrt.

Osim tipičnog bilja, Beatrix je u svoj vrt uvela i egzotično bilje kako bi njezine priče bile što zanimljivije. Bilje poput azaleja i grožđa koje se penje po zidovima može se vidjeti u njezinoj priči *The Tale of Tom Kitten* (1907) (Escalera, 2013).

20. UTJECAJ I ZNAČAJ BEATRIX POTTER

Do danas je više od milijun ljudi diljem svijeta pročitao Beatrixina djela. Njezina djela prevedena su na mnoge jezike, a *The Tale of Peter Rabbit* (1902) prevedeno je čak i na latinski jezik. Svojim pričama i ilustracijama utjecala je na mnoge ljude i književnike te postoji desetak knjiga o njezinu životu. Osim slikovnica, na tržištu se mogu pronaći Beatrixine knjige ilustracija, pribor za pisanje, porculansko posuđe, različite igre na ploči, kalendari i brojne druge stvari. Tvrtke koje prodaju proizvode s Beatrixinim imenom veoma paze na kvalitetu samih proizvoda kako bi proizvele proizvode visoke kvalitete (Buchan, 1987).

Iako se danas smatra jednom od najznačajnijih autorica 19. stoljeća, Beatrix je do tog statusa došla teškom mukom. Odrastajući u viktorijanskom dobu kada je muškarac bio glavni, suprotstavila se tom stereotipu i sama tiskala prve kopije *The Tale of Peter Rabbit* (1902). Prije toga je prodavala svoje ilustracije za božićne čestitke.

Beatrix je za djecu Moore napisala nešto više od dvanaest oslikanih pisama. Četiri od tih pisama postala su slavne priče; *The Tale of Peter Rabbit* (1902), *The Tale of Squirrel Nutkin* (1903) *The Tale of Mr Jeremy Fisher* (1906) i *The Tale of Little Pig Robinson* (1930) (Rowell, 2010).

Na samom početku svoje karijere, Beatrix je inzistirala da knjige budu malenog formata kako bi ih svako dijete moglo držati u rukama. Veliku pažnju posvetila je ilustracijama koje su ponekad zasjenile sam tekst. Djecu je zainteresirala za čitanje i brigu o prirodi, a samim time i njihove roditelje, djedove, bake, rodbinu i prijatelje (Escalera, 2013).

Beatrix je u svoja djela uvela neke inovacije i na taj način obnovila dječju književnost. Prilagodila je spol likova, ilustracije je oslikavala visokom preciznošću, pojednostavila je format knjige, slavila anti-heroje, uvela ironiju pripovjedača, ubacila nekonvencionalne zaključke i odbijala kulturalne vrijednosti viktorijanskog doba.

Njezine su ilustracije uvijek smještene u realistično okruženje i povezane s engleskim krajem. Na taj je način željela poučiti djecu o važnosti prirode.

Beatrix je pisala tekst i ilustrirala životinje i prirodu na temelju znanstvenog pogleda kako bi bila što preciznija u stvaranju slikovnica. Znanost je povezala s antropomorfizacijom. Životinje je oslobodila tipične viktorijanske etike i morala i u ilustracijama prikazivala njihove prave emocije.

Cijenila je jednostavnost ilustracija i zbog toga u njezinim slikovnicama ima dovoljno praznog bijelog prostora. Na taj je način željela dočarati tišinu i mirnoću, ali i pozvati čitateljstvo da si samo dočara prirodne scene (Fahmi, 2015).

Za Beatrix se može reći da je pisala nemoralne priče jer su njezini likovi rijetko bili kažnjeni za svoja nedjela. Kao da je pokušavala djecu tog vremena potaknuti da preispituju društveni sustav i njegove vrijednosti (Evans, 2008).

Iako je na neki način kaznila nedjela u *The Tale of Peter Rabbit (1902)*, Beatrix, autoritativna pripovjedačica na pravi način, pokazala je svoju srdačnost prema zločestom zecu. Pravim izborom riječi pokazala je ukor, ali i empatiju prema Peteru. Riječima „*I'm sorry to say that Peter was not very well...*“, odnosno „*Žao mi je što moram reći, ali Peteru nije bilo dobro...*“, Beatrix je pokazala svoju majčinsku stranu i naklonost prema dječjem nestašluku (Neumever, 1977).

Beatrix je u svojim pričama javno kritizirala normu da je kuhinja mjesto za žene i da su muškarci hrabri i da nemaju straha.

Navedena kritika može se prepoznati u priči *The Tale of Samuel Whiskers (1908)*. Kada je majka Tabitha Twitchit zatvorila troje djece u ormar kako joj ne bi smetala prilikom pečenja, sestre Moppet i Mittens pobjegle su i napravile nered u kuhinji. U to su vrijeme djevojčice trebale biti pristojne i poslušne, a ne ignorirati majčine zapovijedi. Njihov brat Tom Kitten nije želio biti u ormaru, stoga je otišao na dimnjak. Za razliku od tadašnje norme da su muškarci hrabri, Tom Kitten bojao se spustiti niz dimnjak jer bi mogao pasti na svoj prelijepi rep i uništiti plavu jaknu.

U *The Tale of Samuel Whiskers* (1908) žena Anna Maria suprotstavila se svojem mužu Samuelu kada joj je naređivao kako treba pripremiti jelo. Na kraju se Samuel složio sa svojom ženom i tako je Beatrix smanjila dominaciju muškaraca koja je u to vrijeme bila veoma važna (Evans, 2008).

Beatrix je također željela pokazati divlju životinjsku stranu, ali i grubo ljudsko ponašanje kada su u pitanju životinje. U priči *The Tale of Peter Rabbit* (1902), majka Rabbit upozori Petera da ne ide u vrt jer je njegov otac tako završio u piti. U *The Tale of Jemima Puddle-Duck* (1908), Jemimi je također prijetila opasnost da postane večera dvojici muškaraca. Jemima nažalost nije prepoznala opasnost u liscu koji je dovršio njezino putovanje. U *The Tailor of Gloucester* (1903), miševi se boje da će ih pojesti Simpkin, krojačev mačak.

Beatrixine knjige najprodavanije su dječje knjige svih vremena. Od prvog tiska sve do danas, njezina djela nikad nisu prestala s tiskanjem novih izdanja. Osim knjiga, u prodaji su razne druge stvari, od malenih figurica do ručnika s najdražim životinjskim likovima (Escalera, 2013).

21. NASLJEDE

Kada je Beatrix Potter umrla 1943. godine, sav posjed ostavila je National Trustu i tako očuvala prirodnu ljepotu toga kraja i uzgoj Herdwick ovaca.

U ime National Trusta, kojem je Beatrix ostavila svoje posjede, farma . Hill Top otvorena je za javnost 1946. godine. Godišnje tisuće posjetitelja posjeti farmu kako bi doživjeli Beatrixin svakodnevni život (Buchan, 1987).

U Lake Districtu nalazi se *The World of Beatrix Potter* u gradu Bowness-on-Windermere. Atrakcija nudi brojne izložbe, igre, predstave, mjuzikle i sastanke u kojima djeca i odrasli mogu uživati u istinskom Beatrixinom svijetu. Bowness-on-Windermere izabran je jer se od tamo može vidjeti panoramski pogled na jezero i sav posjed koji je Beatrix ostavila.²¹

1980. godine osnovano je *Beatrix Potter Society*, odnosno Beatrix Potter društvo. Glavni su ciljevi te neprofitne organizacije zaštita i promocija Beatrixinih jedinstvenih djela, njezinih ciljeva i nasljeđa te okupljanje ljudi diljem svijeta koji dijele zajedničke interese. Ono djeluje tako da dijeli znanja i mišljenja među školama, raznim institucijama i javnosti, održava sastanke, organizira izlete na važna mjesta u Beatrixinom životu i čuva njezina originalna djela.²²

Beatrix je napravila velik napredak u znanosti, odnosno u mikologiji. Napravila je oko 270 ilustracija gljiva i spora i napisala znanstveni rad *On the Germination of Spores of Agaricineae* (1897). Očuvala je Herdwick ovce i prirodnu ljepotu Lake Districta (Buchan, 1987).

²¹ The World of Beatrix Potter Attraction, Bowness-on-Windermere. Pretraživanje informacija na internetu, 15. 05. 2019. <https://www.hop-skip-jump.com/>

²² Beatrix Potter Society. *Beatrix Potter*. Pretraživanje informacija na internetu, 15. 05. 2019. <https://beatrixpottersociety.org.uk/>

U sljedećem tekstu slijedi opis adaptiranih igranih i animiranih filmova o Beatrix i njezinom stvaralaštvu.

22. FILMOVI

Beatrix Potter i njezina djela svakako su djela koja se mogu ekranizirati. Postoji nekoliko igranih, ali i animiranih filmova nastalih na temelju njezinih slikovnica koji dodatno dočaravaju avanturu simpatičnih životinjskih likova i ljepotu prirode u kojoj se nalaze.

Osim u filmovima, Beatrixina djela pretvorena su u pjesme, ali i balet.

Walt Disney, potaknut idejom o zecu Peteru napravio je zečjeg lika Oswalda i predstavio ga u animiranoj seriji *Oswald the Lucky Rabbit* (1927). Oswald se pojavio u ukupno dvadeset sedam kratkometražnih filmova u kojima se borio protiv mačka Felixa. Nedugo nakon toga Disney je shvatio kako im treba ikoničan lik koji će predstavljati tvrtku te je 1928. godine napravio lika Mickeyja Mousea na temelju Petera Rabbita. Mickey Mouse i dan danas je jedan od najpoznatijih Disneyjevih likova.

Beatrix je željela da Peter u filmovima izgledom bude jednak kao u slikovnicama. Zbog toga je 1936. godine odbila ponudu Walt Disneya da adaptira slikovnicu u animirani film. Beatrix je većim dijelom odbila tu ponudu jer je 1935., godinu dana ranije, Merrie Melodies, animirane kratke serije, adaptirao Petera bez dopuštenja. Ona je je željela prikazati životinjske nagone i ljudsku prirodu, dok je Walt Disney priču htio pretvoriti u humorističan i moralan film.

Ipak njezine prekrasne ilustracije potaknule su Disneyja na izradu lika Thumpera, zeca u animiranom filmu *Bambi* (1942).²³

The Tales of Beatrix Potter baletni je film koji je izašao 1971. godine. To je ujedno i prvi igrani film o Beatrixinim pričama. Glumci i plesači kostimirani su u životinjske likove i

²³ Wells, P. (2018). Peter Rabbit: why it is still one of the greats of children's literature. The Conversation. Pretraživanje informacija na internetu, 30. 04. 2019. <http://theconversation.com/peter-rabbit-why-it-is-still-one-of-the-greats-of-childrens-literature-101712>

na takav način predstavljaju njihove razne avanture. Baletani su bili iz prestižnog Royal Balleta, a glazbu je svirao orkestar Royal Opera House.

1987. godine izašla su dva kratka animirana filma o Peteru Rabbitu i Mr. Jeremyju Fisheru. Glas je posudila svjetski poznata glumica Meryl Streep.

1989. godine izlazi igrani film *The Tailor of Gloucester* u trajanju od četrdeset pet minuta koji govori o krojaču iz Beatrixine slikovnice. Jednu od glavnih uloga imao je i svjetski poznat glumac Jude Law. Producent Douglas Young dodao je još jednog zlikovca u priču, a to je čistačica koja treba odvrćati pažnju krojaču. Osim što je igrani film, to je ujedno i mjuzikl s mnogo dramatične glazbe i raznovrsnih glazbenih preokreta (Hill, 1989).

Beatrixine želje za originalnošću slikovnica ostvarene su u televizijskoj seriji *The World of Peter Rabbit and Friends* koja se emitirala od 1992. do 1995. Serija se čak snimala na njezinu posjedu, farmi Hill Top u Lake Districtu.²⁴

2006. godine konačno izlazi film o samoj književnici. Renée Zellweger glumila je Beatrix i savršeno predstavila Beatrixinu osobnost. Osim Zellweger, u filmu su glumili i drugi slavni glumci poput Ewana McGregora koji je bio Norman Warne, Emily Watson koja je utjelovila njegovu sestru Millie Warne i Lloyd Owen koji je glumio Beatrixinu kasnu ljubav, Williama Heelisa. Film je usredotočen na Beatrixin početak publikacije slikovnica s nekoliko prizora iz djetinjstva. U tim prizorima prikazan je blizak odnos koji je imala s bratom Bertramom i kako mu je prije spavanja pričala svoje priče. U filmu je osobito prikazan odnos koji je Beatrix imala s roditeljima, a posebice sa svojom majkom koja ju nije podržavala u stvaranju knjiga. Odnos je dodatno otežan jer je njezina majka zahtijevala da se Beatrix uda i to je smatrala najvažnijom stavkom u ženinu životu, dok se Beatrix tomu čvrsto suprotstavljala. Također su prikazani početak Beatrixinog života na

²⁴ Wells, P. (2018). Peter Rabbit: why it is still one of the greats of children's literature. *The Conversation*. Pretraživanje informacija na internetu, 30. 04. 2019. <http://theconversation.com/peter-rabbit-why-it-is-still-one-of-the-greats-of-childrens-literature-101712>

Hill Top farmi te nesuglasice koje je imala s ostalim farmerima, ali i početak ljubavi s Williamom koji je u filmu njezin prijatelj iz djetinjstva.

2012. godine napravljena je animirana televizijska serija naziva *Peter Rabbit*. Mnogima se nije svidjela adaptacija jer su producenti serije učinili Petera osvetnikom koji želi osramotiti gospodina McGregora na razne načine, a ne doživjeti avanturu.²⁵

Prošle godine 2018. izašao je animirani film *Peter Rabbit (Petar Zecimir)*. U filmu su zapravo spojene sve Beatrixine slikovnice. Peter zajedno sa svojim sestrama Flopsy, Mopsy i Cotton-Tail i rođakom Benjaminom krade hranu iz McGregorova vrta i daje ostalim životinjama iz slikovnica. U filmu braća Rabbit nemaju ni oca ni majku te se za njih brine slikarica Bea koja ih smatra svojim prijateljima. Kada je stari McGregor preminuo od srčanog udara, njegov je posjed naslijedio nećak Thomas McGregor, koji će se pokazati opasnijom prijetnjom za malene životinje. Thomas i obitelj Rabbit često se međusobno bore i žele se riješiti jedan drugoga, a između njihovih spletki nalazi se Bea u koju se Thomas zaljubljuje i kojoj laže da voli zečeve. Kada Bea sazna istinu, odluči otići u grad, ali obitelj Rabbit nagovori Thomasa da ju uvjeri da ostane ondje i da zajedno žive i dijele vrt. Film je izrazito simpatičan s dozom humora, a posebice su naglašeni ljepota prirode, kao i karakterne osobine likova iz Beatrixinih slikovnica. Zbog velikog uspjeha filma najavljen je njegov nastavak koji bi trebao izaći 2020. godine.

²⁵ Wells, P. (2018). Peter Rabbit: why it is still one of the greats of children's literature. *The Conversation*. Pretraživanje informacija na internetu, 30. 04. 2019. <http://theconversation.com/peter-rabbit-why-it-is-still-one-of-the-greats-of-childrens-literature-101712>

23. ZAKLJUČAK

Beatrix Potter bila je spisateljica ispred svojeg vremena. Oslikavala je slikovnice i pisala svezvremenske priče. Bila je emocionalno otporna, stalno se otkrivala i postavljala si nove izazove te se spasila od običnosti svojom kreativnom maštom.

Beatrixino djetinjstvo bilo je izuzetno usamljeno. Imala je loš odnos s roditeljima i rodbinom te nije imala prijatelje osim brata Bertrama. Zajedno s bratom skupljala je biljke, životinje i kamenje koje je proučavala i oslikavala u svoju bilježnicu. Beatrixina ljubav prema prirodi zajedno s kreativnom maštom omogućilo joj je da napravi slikovnice koje su omiljene mnogoj djeci i roditeljima. Njezine priče nisu sentimentalne i pune slatkih malih životinja, već su to živahne priče o životinjama koje su spremne sve učiniti za avanturu. Njezini likovi trpe jednake norme koje je ona morala trpjeti u djetinjstvu. Tako u pričama miševi uvijek moraju biti na oprezu od mačaka, zečevi moraju izbjeći vlasnike vrtova, a ribe će uvijek pojesti malene žabe. Njezine su priče unikatne jer su istinite i vjerne pravom životu i zakonima prirode. Popularne su već toliko godina i zbog humora te čudnovatih radnji s fantastičnim životinjama koje traže svoju neovisnost i svakog dana doživljavaju novu avanturu. Njezina su djela već više od stoljeća omiljena mnogoj djeci te će i dalje biti omiljena dok će ih djeca, ali i odrasli čitati.

Čitajući literaturu mnogi autori naveli su da je Beatrix prije književnice bila konzervatorica prirode. S navedenim se moram složiti jer je Beatrix gajila veliku ljubav prema prirodi i svim njezinim čarima. Da nije bilo te ljubavi, Beatrix ne bi oslikavala tako prekrasne ilustracije i pisala bezvremenske priče.

Osim što je književnica i konzervatorica, Beatrix Potter je i veliki uzor mnogim djevojčicama, djevojkama i ženama diljem svijeta. Ona se suprotstavila svojim roditeljima i prisilnim brakovima te ostvarila svoj san, a to je da napravi nešto od sebe. Željela je biti samostalna, sposobna žena koja se može brinuti za sebe bez pomoći muškarca i to joj je svakako uspjelo. Odmaknula se od viktorijanskih normi te, iako je u svoje vrijeme

smatrana čudakinjom, bila je heroina. Kada su je odbijali zbog spola, uzela je stvari u svoje ruke i tiskala i prodavala izdanja svojih slikovnica i čestitki.

Dijete je stavila na prvo mjesto i prilagodila format knjige kako bi ju dijete moglo samostalno držati. U ono se vrijeme to smatralo apsurdnim jer je glavni cilj bila zarada, a Beatrix je zarada bila najmanje važna. Željela je djeci prenijeti poruku koju će svi shvatiti, a to je da budu djeca i da se igraju i doživljavaju avanture.

Veoma je pazila na jasnoću i preciznost detalja u svojim ilustracijama jer je pomoću njih pričala drugu priču koju nije smjela napisati.

Svoje priče pisala je u formatu slikovnice kako bi dječji čitatelji bili zainteresirani za nastavak čitanja. Ilustracije su joj služile da ispriča drugačiju priču od priče koja je napisana u tekstu kako bi zadovoljila viktorijanske norme, ali i pokazala drugačiju stranu životinjskih likova i njihovih zgoda.

Njezino prvo djelo *The Tale of Peter Rabbit* (1902) smatra se početkom moderne slikovnice, a Beatrix njezinom začetnicom. Pisala je ironičnim tonom koji će djeca razumjeti, služila se humorom i ubacivala nekonvencionalne zaključke. Odbacila je didaktičizam jer je smatrala da čitanje ne služi isključivo za učenje novih stvari, već za užitak u čitanju raznih avantura.

Doživjela je velik uspjeh jer je pisala za stvarnu djecu, a ne u komercijalne svrhe. Svako djelo koje je stvarala, stvorila je s djetetom na umu. Željela je ispuniti svačiju želju, a kada je ostarjela, ostvarila je svoje želje.

Mnogi književnici utjecali su na njezino literarno, ali i likovno stvaralaštvo, a isto tako Beatrix je utjecala na mnoge književnike u nastajanju. Ono što je najvažnije, utjecala je na mnogu djecu svojim životnim primjerom i prekrasnim pričama. Veliku povezanost u literarnom stvaralaštvu dijeli s Markom Twainom, jednim od svjetski najpoznatijih književnika.

Stvaranje priča i ilustracija Beatrix je omogućilo da se odmakne od vlastite stvarnosti, bez prijatelja i podrške roditelja. Preko životinjskih likova opisivala je kako je moguće pobjeći od diktature, ali i da takvi postupci nose posljedice.

Beatrix može biti primjer mnogim ljudima koji žive pod strogim društvenim normama i vrijednostima, te ako se ne mogu odmaknuti od takvih situacija, mogu čitati njezine priče i zamišljati da su u avanturi s glavnim likovima.

Sve što je htjela, je postigla, samo što joj je trebalo više vremena i truda jer je žena.

Udala se kada je za to bila spremna, brinula se o životinjama koje je cijeli život smatrala svojim prijateljima, očuvala ljepotu prirode i preminula zadovoljna svojim postignućima.

24. LITERATURA

1. Alcantara, R., Cabanilla, J., Casambre, A. (2000). *Introduction to World Literature. An Adventure in Human Experience*. Filipini: Katha Publishing Co.
2. Avery, G. (1994). *Beatrix Potter and Social Comedy*. Manchester: Bulletin.
3. Beare, M. (2007). *501 Must Read Books*. Kalifornija: Bounty Books.
4. Bernstein, M., Douglas, L., Smith, A. i Verissimo, D. (2013). Anthropomorphized species as tools for conservation: utility beyond prosocial, intelligent and suffering species. *Biodiversity and Conservation* 22(8), 1577–1589.
5. Bruce, B. (1981). Stories Within Stories. *Language Arts*, 58(8), 931-936.
6. Buchan, E. (1987). *Beatrix Potter*. London: Hamish Hamilton.
7. Bullen, E. i Nichols, S. (2011). Dual audiences, double pedagogies : representing family literacy as parental work in picture books. *Children's literature in education*, 42(3), 213-225.
8. Busby, B. i George, J. (2015). *The Tailor Of Gloucester: Potter Meets Potter - Literary Tourism In A Cathedral City*. Diplomski rad. UK: Sveučilište Plymouth; Odsjek političke škole.
9. Cassidy, A. (2017). *An Overlooked Historical Context for Bovine TB Debates in the UK*. Magistarski rad. Cornwall: Sveučilište Exeter; Odsjek politike.
10. Cheetham, D. (2013). Audience in Children's Literature. *English Literature and Language*, 49, 19-30.
11. Civardi, A., Dunbar, J., Petty, K., Somerville, I. (2015). *Čarobne svjetiljke: priče koje čitate svojem djetetu kako bi potaknuli mir, povjerenje i kreativnost*. Zagreb: Planetopija.
12. Crnković, M. (1990). *Dječja književnost*. Zagreb: Školska knjiga.
13. Davis, S., i Demello, M. (2003). *Stories Rabbits Tell*. New York: Lantern Books.
14. Dobrin, S. i Kidd, K. (2004). Wild Things: Children's Culture and Ecocriticism. *Wayne State University Press*, 15(4), 288-291.

15. Durian, E. (2015). *Textual History of Beatrix Potter's The Story of a Fierce Bad Rabbit: An Innovative and Under-Appreciated Text in the Peter Rabbit Series*. Diplomski rad. SAD: Sveučilište Sjeverni Illinois.
16. Eccleshare, J. (2009). *1001 Children's Books you must read before you grow up*. London: Quintessence.
17. Escalera, E. (2013). *Beatrix Potter, Her life in nature and how she introduced it in her tales*. Magistarski rad. Sevilla: Odjel engleske književnosti.
18. Evans, H. (2008). Kittens and Kitchens: Food, Gender, and "The Tale of Samuel Whiskers". *Victorian Literature and Culture*, Vol. 36(2), 603-623.
19. Fahmi, M. (2015). Towards a Visual Discourse in Children's Picturebooks: Beatrix Potter's The Tale of Peter Rabbit (1902), John Marsden's and Shaun Tan's The Rabbits (1998). *International Journal of English and Literature*, volumen 5(6), 9-28.
20. Field, H. (2010). A Few of the Author's Favorite Things: Clothes, Fetishism, and The Tailor of Gloucester. *The Lion and the Unicorn*, 34(10), 17-33.
21. Gavin, A. i Humphries, A. (2009). *Childhood in Edwardian Fiction*. New York: Palgrave MacMillan.
22. Golden, C. (1990). Beatrix Potter: Naturalist Artist. *Woman's Art Journal*, 11(1), 16-20.
23. Goldthwaite, J. (1996). *The Natural History of Make-Believe*. New York: Oxford University Press.
24. Gribben, A. (1985). The Importance of Mark Twain. *American Quarterly*, 37(1), 30-49.
25. Gristwood, S. (2016). *The Story of Beatrix Potter*. UK: National Trust.
26. Hadaš, E. (2016). *Uloga slikovnice i važnost čitanja djeci rane i predškolske dobi*. Završni rad. Sveučilište u Zagrebu; Učiteljski fakultet; Odsjek za odgojiteljski studij.
27. Hill, P. (1989). Tempo. *Cambridge University Press*, 169(50), 62-63.
28. Hunt, P. (2002). *Understanding Children's Literature*. New York: Routledge.

29. Juzbašić, A. (2018). *The Concept of Self-Reliance in Mark Twain's The Adventures of Huckleberry Finn*. Završni rad. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; Filozofski fakultet; Odsjek anglistike.
30. Kutzer, M. (2003). *Beatrix Potter – Writing in Code*. New York: Routledge.
31. Lear, L. (2008). *Beatrix Potter: a Life in Nature*. New York: St. Martin's Press.
32. Linder, E. i Linder, L. (1955). *The Art of Beatrix Potter*. London: Frederick Warne & Co.
33. Lopez, L. (2010). *Untimely Figures: Edgar Allan Poe, Journalism, and the Literary Imagination*. Magistarski rad. Pennsylvania: Sveučilište u Pittsburghu; Odsjek engleske književnosti.
34. Luketić, A. (2014). *Viktorijansko doba u Engleskoj (1837. – 1901.) – društveni život, kultura i umjetnost*. Završni rad. Osijek: Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku. Filozofski fakultet
35. Malinovschi, S. (2018). *John Steinbeck's East of Eden: the didactic role of literature in moral improvement*. Završni rad. Rumunjska: Sveučilište Ștefan cel Mare: Odsjek anglistike.
36. Martens, A. (2005). *The Tale of Peter Rabbit: Pictures Speak Louder Than Words*. Diplomski rad. Nizozemska: Sveučilište u Amsterdamu: odsjek engleske književnosti.
37. Martinović, I., i Stričević, I. (2011). *Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu*. Pregledni znanstveni rad. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Sveučilište u Zadru; Odjel za informacijske znanosti.
38. Messent, P. (1998). Discipline and Punishment in The Adventures of Tom Sawyer. *Cambridge University Press*, 32(2), 219-235.
39. Mills, C. (2016). *Ethics and Children's Literature*. New York: Routledge.
40. Moja, B. (2017). *The Picture Letters: an „illustrated story-telling“ by Beatrix Potter*. Magistarski rad. Sveučilište Milano. Odjel za strane jezike i književnost.

41. Moomaw, S., Hieronymus, B. (2008). *Igre čitanja i pisanja: Aktivnosti za razvoj predčitačkih vještina i početnog čitanja i pisanja u predškolskoj dobi i prvom razredu*. Buševac: Ostvarenje.
42. Neumeyer, P. (1977). The Art of the Word: Significance in Stories for Young People. *The English Journal*, Vol. 66(5), 27-30.
43. Pintarić, A. (2008). *Umjetničke bajke: teorija, pregled i interpretacije*. Osijek: Matica hrvatska.
44. Potter, B. (1902). *The Tale of Peter Rabbit*. London: Frederick Warne Publishers Ltd.
45. Potter, B. (1903). *The Tailor of Gloucester*. London: Frederick Warne Publishers Ltd.
46. Potter, B. (1903). *The Tale of Squirrel Nutkin*. London: Frederick Warne Publishers Ltd.
47. Potter, B. (1904). *The Tale of Benjamin Bunny*. London: Frederick Warne Publishers Ltd.
48. Potter, B. (1908). *The Tale of Jemima Puddle-Duck*. London: Frederick Warne Publishers Ltd.
49. Potter, B. (1912). *The Tale of Mr. Tod*. London: Frederick Warne Publishers Ltd.
50. Rieder, J. (2013). Edward Lear's Limericks: The Function of Children's Nonsense Poetry. *Children's Literature*, 1998, 47-60.
51. Rowell, R. (2010). *Randolph Caldecott. Renowned British Illustrator*. Minnesota: ABDO Publishing Company.
52. Ruys, J. (2008). *What Nature Does Not Teach: Didactic Literature in the Medieval and Early Modern Periods*. Magistarski rad. Australija: Sveučilište Sydney.
53. Scott, C. (1992). Between Me and the World: Clothes as Mediator between Self and Society in the Work of Beatrix Potter. *Johns Hopkins University Press*, 16(2), 192-198.

54. Stevenson, L. (2011). Literary Ladders in the Golden Age of Children's Books. *The Sewanee Review*, 119(3), 428-444.
55. Tunnell, M. i Jacobs, J. (2013). The Origins and History of American Children's Literature. *The Reading Teacher*, 35(2), 80-86.
56. Verdonik, M. (2015). *Slikovnica – prva knjiga djeteta*. Nastavni materijal. Sveučilište u Rijeci; Učiteljski fakultet; Preddiplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje
57. Verdonik, M. i Resman, S. (2008). Romani o životinjama i djeca čitatelji, U: Uzelac, V., Vujičić, L. i Boneta, Ž. *Cjeloživotno učenje za održivi razvoj*. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet u Rijeci. Svezak 3, 91-96.
58. Vidović, E. (2011). *Conceptualization of Time and Space in fairy tales written during the Victorian period*. Doktorska disertacija. Sveučilište u Rijeci: Filozofski fakultet.
59. Vriends, S. (2015). *'A Strongly Marked Personality': The Discursive and NonDiscursive Posture of Beatrix Potter*. Magistarski rad. Nizozemska: Sveučilište Radboud; Odsjek engleske književnosti.
60. Williams, T., Williams, K. i Williams, G. (1995). Excessive Impertinence Or A Missed Diagnosis? *British Medical Journal*, 311(7021), 1700-1701.
61. Yarbrough, W. (2011). *Masculinity in Children's Animal Stories, 1888-1928*. SAD: McFarland and Company.

25. PRILOZI

Prilog 1: Cinderella's Coach with Rabbits.

Prilog 2: Lake District – nadahnuće za Beatrixina djela.

Prilog 3: detalji na prsluku i porculana iz *The Tailor of Gloucester* (1903).

Prilog 4: Jemima Puddle- Duck lutka; original i danas.

